

מבשר טוב

ס"ג שבת חול המועד פסח

תשפ"ג

עיה"ק ירושלים ת"ו

בעמוד ח' יארציט לענטשנא

בעמוד י"ט שביעי של פסח

מאמר "ושמרתם את המצות"

השמירה מן החימוץ – הגאות

סגולת חג הפסח והמצה להציל את ישראל מן הגאות

א

מדוע נתחלקו גדרי מצות אכילת המצה בשני חלקים חובה ורשות

מצות אכילת מצה בחג הפסח יש בה שני חלקים, מצות המצה שבליילי פסחים, ומצות המצה של ששת ימים. שהמצה בלילה הראשון חובה, ואילו בשאר ימי הפסח אין בה חובה.

וצריך ביאור, מאי שנא מצות המצה שלא נתנה לישראל בתורת חובה בכל שבעת ימים, כי אם בליל הסדר, כד"א (שמות יב, יח) "בערב תאכלו מצות".

וחזינן בחג הסוכות שאנו מברכים בכל שבעת ימי החג, 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לישב בסוכה', כי המצוה מחייבתו בכל קביעות סעודה אף בשאר שבעת ימי החג לישב בסוכה. הגם שאין חובת כזית ראשון נוהגת בשאר ימים, שבלייל ראשון של חג מחויב לאכול בסוכה, ובשאר ימים אין חיוב אכילה, אלא כל שקובע באכילתו הוטלה עליו חובת הסוכה, ואף מברך ברכת המצוה מפאת חובה זו.

ויש להבין מאי שנא חג הפסח מחג הסוכות, ומדוע לא באה סדר מצות המצה גם כן כמו במצות הסוכה, שתהא נוהגת מצוה זו בכל שבעת הימים. וכנראה ממה שאין מברכים על אכילת המצה בכל שאר הימים, שאינה אכילת מצוה, ואין המצוה נוהגת כי אם בלילה הראשון בלבד ולא בשאר ימים, וצריך ביאור מדוע נשתנה מצות המצה ממצות הסוכה.

ובאמת כבר נחלקו הראשונים בהך הלכתא, ולדעת כמה מן הראשונים אכן איכא 'מצוה קיומית' באכילת המצה בששת ימים כמו במצות הסוכה, אלא שאין בה חיוב אכילה כי אם בלילה הראשון של פסח. אך לדעת רוב הראשונים אין בכל שבעת הימים אף מצוה קיומית, ואינה אלא מצוה של רשות, שצריכה להיות שמורה מן החימוץ, אבל אין שום מצוה באכילתה, אף לא מצוה קיומית, והארכת במקום אחר. ועל כל פנים להלכה אין אנו מברכין על אכילת המצה בשאר ימים, כי אם בכזית ראשון של אכילת חובה בלילה הראשון.

א

והשתא שומה עלינו לבאר ביסוד חילוקי המצוה, מדוע נתחלקה בשני גדרים שונים של חובה ושל רשות, שבליה הראשון יש בה חובה ובשאר ימים אין בה כי אם מצוה קיומית לחדא שיטתא, או להחולקים אף לא מצוה קיומית, וצריך ביאור.

ב

השפעת השמירה מכוח המצוה וחג הפסח לכל ימות השנה

ונראה בעזיה"ת בהקדם יסוד דברי א"ז זצוקללה"ה בספה"ק דברי בינה לפסח (מועדים פסח מאמר הראשון), שמצות אכילת מצה שבחג הפסח ניתנה לישראל לשמירה והצלה לכל ימות השנה.

וזה לשון קדשו הנצרך לעניינינו: "את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות וגו' (שמות לד, יח). להבין למה לא נכתב לשון 'שמירה' אצל כל המועדים, רק בחג הפסח. והנראה, דהנה בפסח נתן השם יתברך לישראל כוח השמירה על כל השנה וכו'".

"ולזאת ציוה השם יתברך לאכול מצה שבעת ימים, בכדי שעל ידי זו האכילה יהיה לו שמירה לכל השנה, שלא ליפול לעומק הרע על ידי אכילתו. כי על ידי השמירה שנשמר בפסח מאכילת חמץ, על ידי זה זוכה להתקדש באכילת בכל ימות השנה".

"וזה פירוש הכתוב 'את חג המצות תשמור וגו'', היינו עם קדושת חג המצות, על ידי זה תשמור עצמך בכל ענייני אכילתך בכל ימות השנה ולכל עניינים הגשמיים שיתעלו לתיקון האמיתי ולשורש הקדושה. ויהיה נעשה מן בחינת חמץ – מצה, ויתהפך אצלך הכל לטובה ויתקדש בכל העניינים, ויעלה אותם לטוב הגנוז והצפון, במהרה בימינו אמן" עכלה"ק.

מבואר מדברי קדשו, שלכן נאמרה השמירה בחג המצות דייקא יותר מבשאר המועדים, לפי שיש במצוה של פסח יותר שמירה לישראל על כל ימות השנה כולה. ומכוח חג הפסח שמורים ישראל בשמירה מעלייתא כל השנה כולה, ולכן דיבר הכתוב בחג הפסח בדוקא בלשון השמירה "ושמרתם את המצות", כדי שתבוא השמירה מן המצוה דפסח לכל השנה כולה.

ובדברי בינה האריך שם להלך לפי דרכו, שעיקרה של זו השמירה נועדה לענייני האכילה של כל השנה, והשמירה בדברים הגשמיים, יעוין שם. ומכל מקום למדנו מיסוד דברי קדשו עצם ההצלה שיש לישראל בכוח חג הפסח, שמכוחו יש לנו שמירה והצלה תמיד.

ובפשיטות זו השמירה וההצלה של חג הפסח, היא מכל ענייני מצרים ומיצרים המעיקין ורודפים את ישראל, הן בהצלת הגוף והן בהצלת הנפש. וכשם שיציאת מצרים עצמה בימים ההם בזמן הזה היתה גאולה שלמה מכל הצרות והרעות בגוף ובנפש, כן חוזרת ומתעוררת אותה גאולה בכל שנה בחג הפסח, להצלת ישראל מכל מיצריהם וטומאותיהם, ומכוח השמירה העליונה שבחג הפסח יש לנו שמירה כל ימות השנה מכל כוחות הטומאה והסטרא אחרא המצירים לישראל בגלות המר.

ובפרט בהתגברות חשכת הגלות והטומאה הקשה הממלאה את העולם בדורותינו אנו של עקבתא דמשיחא, שבוודאי צריכים ומוכרחים אנו להצלת שמרה זו שבהשפעת חג הפסח ואכילת המצוה, שמכוחה יש לנו מעמד וקיום בדורות קשים טמאים ומזוהמים כאלו של עקבא דמשיחא, שלא יוכל המשחית להתקרב אל בתינו, בתי ישראל קודש, ונהיה שמורים מן הטומאה ומן החטא בכל ימות השנה.

וכאשר נודע הכלל שייסד הבעל שם טוב הקדוש זי"ע בכל ענייני התורה והמצוות, שהם נצחיים קיימים ועומדים ונוהגים בכל הדורות כולם תמיד. וכשם שמצד ציווי עניינה של מצוה הרי היא נוהגת וקיימת תמיד בכל דור ובכל עת וזמן, כן הוא מצד קיומה והשפעתה של המצוה, שאחר שנעשתה ונפעלה בעולם הרי היא ממשיכה את

השפעתה ושפע הרוחני הנשפע בעולם מכוח קיום המצוה ועשייתה, שימשיך להתקיים בעולם, ותהיה אותה השפעה עומדת לישראל לדורות עולם.

על דרך שכתב אא"ז זצוקללה"ה בספה"ק תולדות אדם (פרשת צו) שכל מצוה שעושה איש ישראל צריכה להשפיע את שפעה הטוב 'מיד ולדורות'. וזל"ק: "צו את אהרן וגו' (ויקרא ו, ב). פירש רש"י ז"ל, אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות וכו'".

"הנה נתן השם יתברך לבני ישראל המצוות לעשותם, וציוה לנו לעשות אותם על זה האופן שיהיה ניכר כח המצווה את המצוה בהמצוה, ויהיה כח הפועל בהנפעל. וכמו שהוא יתברך היה הוה ויהיה, כמו כן יהיה בהמצוה כוחו יתברך שמו, היינו בחינת 'היה הוה ויהיה' עד העולם. ויגן הזכות של העבודה תמה שיוכלו אף הדורות העתידים להיות אחר כך שיעבדו עבודה תמה, כדי להושיע אותם מכל המצ"ר-י"ם שלהם".

"וכמו שמצינו בהדור שהיה אז במצרים, אף שלא היו ראויים עוד להגאולה מצד עצמם, וכמו שנאמר (יחזקאל טז, ז) 'את ערום ועריה' – מהמצוות (מכילתא בא ה, שמו"ר א), ולא היה להם שום זכות מצד עצמם. – אף על פי כן מצד זכות אבותיהם שהיו עובדים להשם יתברך עבודה תמה נגאלו אף הם בזכותם. כמו שנאמר (שמות ו, ה) 'ואזכור את בריתי – את אברהם וגו' (עי' שמו"ר ו), וקיבלו אחר כך התורה הקדושה וקיימו המצוות כמותם גם כן. וזה הוא בבחינת 'היה' וכו'".

"ובחינת 'הוה', הוא להדור שעומד בו הצדיק עכשיו, זכותו יעמוד לדורו, שיוכלו הם גם כן לקיים זאת המצוה לאמיתו, ויושיעם הן בתועלת הגוף והן בתועלת הנשמה, וזה הוא בחינת 'הוה'. ובחינת 'היה' היינו לדורות העתידים להיות אחר כך וכו'".

"וזה כוונת רש"י באמרו 'אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות', היינו מקודם מורה תיבת 'מיד' על דור שעומד בו הצדיק עכשיו, כי הצדיק מכונה בכל מקום בשם כהן העובד עבודה, נאמר להם שיזכו מקודם הדור שהצדיק עומד בו, כי זאת ידוע מתורתנו הקדושה שעניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת (ב"מ עה.). ואחר כך יעשה אותם על אופן שיזכו אף הדורות העתידים להיות אחר כך" עכלה"ט.

נמצינו למדין מדברי קדשו, שצריכה קיום המצוה לעמוד לישראל "מיד ולדורות", בכוח הפועל בנפעל, שיתקיימו בדרך 'היה הוה ויהיה'. ובפשיטות נראה בעומק דברי קדשו, שככל שתהיה המצות מתקיימת ב'הוה', שעושה בה עבודה תמה 'מיד', בשלמות הכוונה וההידור ובדחילו ורחימו מקרב לב ונפש, כן תעמוד יותר 'לדורות', שלפי כוח ההשקעה והעבודה שמתייגע האדם מיד בהוה, כן עושה המצוה ופועלת יותר את פירותיה ופירות פירותיה לדורות עולם, ובכך יחזיק ויתקיים שפע המצוה וקדושתה 'מיד ולדורות'.

ויסוד זה נוהג ביתר שאת ועוז בחג הפסח דנן, שייסד לנו הדברי בינה שצריך שתעמוד השפעת שמירתו והצלחתו לבית ישראל לכל ימות השנה כולה, ומכוח קיום מצות המצה בחג הפסח תבוא השמירה לבית ישראל לכל ימות השנה כמבואר.

וכמו בסדר שפע עבודת כל מצוה ומצוה, שיש בה השפעת הקדושה 'מיד ולדורות', כמו שנתבאר בעבודת הצדיקים שהיא עבודה תמה ושלמה בדרך 'היה הוה ויהיה'. – כן צריך בכל איש ישראל בחג הפסח להמשיך שפע מצות המצה לכל הפחות לימות שנה זו, שהיא שמורה ועומדת מכוחו של חג הפסח כמבואר.

ובזה נמצא חג הפסח, ומצות אכילת המצה, משפיעה את שפע הקדושה והשמירה מן החימוץ והטומאה אל כל ימות השנה כולה.

ולפיכך יש להשתדל בצורת ואופן קיום המצוה של אכילת המצה בחג הפסח, שתהיה בעבודה תמה ושלמה בכוונה הראויה בלב ונפש, כדי שתשפיע את קדושתה ושמירתה אל כל ימות השנה כולה. שכן כמו שנתבאר כפי מידת

ההשקעה והעבודה שמשקיע איש ישראל באופן קיום המצוה בזמנה ובשעתה, כן מתקיים יותר שפע קדושתה ושמירתה גם לעתיד, ולכל ימות השנה.

ג

עיקר השפעת קדושת המצה היא ההרחקה מן הגאווה וההתנפחות

והנה עיקר יסודה של המצה הקדושה, וההבדל שמתבדלת המצה מן החמץ, הוא במה שדרכו של חמץ וטבעו להתנפח ולהתגדל, והרי הוא הולך תופח יותר מכפי מידתו.

מה שאין כן המצה אין בה אלא מה שהיא, שמורה ומשמרת מן הניפוח וההתגדלות, ובכך נבדלת היא מן החמץ שהשאור שבעיסה מחמיצו ומנפחו בגבהות והתנשאות, והמצה לעומתו נשמרת מכל משהו חימוץ שלא יהא בה שום ניפוח והתגדלות.

ומבואר בספרים הקדושים שבזה הוא עיקר שפע קדושת המצה ושמירתה, שלא יגיע האדם לידי גיאות והתנפחות והתנשאות. ולכן נאסר החמץ אפילו במשהו, כי צריך להתרחק מן הגאווה מכל וכל, שאף 'משהו' גאווה יש בו לקלוקל וחימוץ, שיוכלו כוחות הטומאה והסטרא אחרא להתקרב אליו.

וכל אחיזת החיצונים ושליטת היצר הרע באדם היא מכוח הגאווה וההתנשאות שבו, ואם יהיה האדם שמור בשלמות מן הגאווה לא יוכל שום רעה לשלוט בו, לא בגוף ולא בנפש.

כמו שכתב האלשיך הקדוש בפירושו לספר תהלים (טו, ב) שיש במידת הגאווה שורש לכל העבירות והחטאים. וזלה"ק (בתוה"ד): "כי ארבעה המה חלקי כל שלימות האדם, האחד מצוות עשה, שנית מצוות לא תעשה. ותתחלק לשלשה, אחת גאווה, שנית תאוות גופניות כזימה וייתורי מאכלות, שלישית חמדת ממון וכו'".

"[ועל כך אמר שם (תהלים טו, ד)] 'נבזה בעיניו נמאס' וכו'. בהביט אל מהותו בלבד, והוא מאמר התנא (אבות ג, א) הסתכל כו' ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת כו'. והוא מאמרנו בביאור המשנה, כי לבטל הגאווה הוא הסתכל אל סופו כי הוא עפר רימה ותולעה ובמה יתגאה, ועל זה יאמר פה נבזה בעיניו וכו' עכ"ל עיין שם.

ומבואר שהשמירה ממידת הגאווה יש בה יסוד של שמירה והצלה מכל רעות המתרגשות ובאות לעולם, הן שמירת הגוף והן שמירת הנפש. כי הפתח לנגיעת החיצונים באדם שתהא להם אחיזה ושליטה בו, עיקרה מתחיל בגאווה והתנשאות, שבמה שהאדם מתגאה ומתנפח בעצמו הרי הוא מפסיד את שמירתו, ומלביש עצמו בטומאה וקליפה הנותנת מקום לכוחות הסטרא אחרא לשלוט בו.

ואשר לפי זה נמצא מבואר יפה שפע שמירת המצה מחג הפסח לכל ימות השנה, כאשר כל עיקרה של המצה היא השמירה מן הגאות וההתנשאות, שלא יתגאה אנוש יותר ממה שיש בו, ויהיה מה שהוא אדם בענווה ובשפלות, וזו היא עיקר קדושת המצה המשפיעה בנפש את מידת הענוה והשפלות.

וממילא בכך זוכה איש ישראל לשמירה עליונה לכל ימות השנה, כאשר תוקע בנפשו את הריחוק מן הגאות, ומתחזק בתוקף הענווה והשפלות. הרי בזה מעמיד חומה בצורה בנפשו שתשמרנו מכל כוחות הטומאה, ושטיפת מים הזידונים הממלאים את כל הארץ בטומאת הגלות. אבל כל אפשרות התקרבותם אל האדם כפי המתבאר היא מכוח התנשאותו וגאוותו, שהיא הפותחת את הפתח עבורם להיכנס בו.

ובכך באה המצה הקדושה בחג הפסח דנן, להשפיע הענוה הטובה בנפש ישראל, להרחיקם מן הגאות, ולנטוע בהם שורשי מידות הטובות שבענוה, וממילא נמצאים שמורים ומושגחים היטב מן הגאות מכוחה של מצה קדישא, והרי יש להם הצלה ושמירה מעליא למלטם מכל רעות בזאת השנה.

והנה יסודה של מידת הגאווה מבואר בספרי המוסר, שהיא מתחלקת לשני חלקים שונים, וישנם דרכי טיפול ותיקון לכל ענין לפי מה שהוא ולפי עניינו.

החלק האחד, הוא הגאות המתערבת בתוך התורה והמצוות. וזו היא המידה היותר דקה שבגאות, שנובעת מכוח 'קליפת נוגה', המתלבשת באדם בתוך עשיית הטוב, והיא משתחלת וחודרת אל תוככי הקדושה והטוב.

והיינו, שכאשר מעשה התורה והמצוה לא נעשו בשלמות עבודה תמה וזכה, מתערבת בהם קליפת הגאות וההתנפחות. ומתגאה האדם בעצם התורה והמצוה שעשה, כאשר ירום לבבו ויתנשא מתוך עשיית הטוב שבקדושה, ויחשוב מחשבות כמה יפה אמרתי התורה, וכמה יפה היתה תפילתי, או בקיום המצוות שקיימתי בהידור השלם והנאה. וכל כיוצא בזה במה שיתגאה האדם וירום לבבו בתורה והמצוות שעושה ופועל, ומתערבת לה הגאווה בתוך מעלת תורתו ועבודתו, ומתגדל בכך שמתעלה בתורה ויראת שמים, ומחזיק עצמו בהתנשאות ורום לבב על שנדמה בעיניו שהוא 'גדול' בתורה ובמעשים טובים וכדומה.

והחלק השני, היא הגאווה הפשוטה שבדברי הרשות, לא מצד התורה והמצוה שעושה, אלא מתגאה בעצמו בכל שאר ענייני עולם הזה ודברי הרשות שלו. כגון המתגאה בחכמתו או בעושרו ויופיו, או שאר קניינים שנתן השי"ת לאדם בעולמו, והוא מתגאה ומתגדל בהם.

ושני חלקי הגאווה הללו, יש להם דרכי תיקון וטיפול שונים, כי בגאווה הפשוטה והרגילה שבדברי הרשות, יש לעקור את גוף הגאווה עצמה, ולהילחם בעצם ההתנשאות שמתנשא האדם בלבבו, לאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. ולהחדיר בלבבו שורשי ענווה ושפלות, להתבונן ולהכיר שאין בו מצד עצמו ולא כלום, שאינו אלא טיפה סרוחה, וכל קנייניו כולם מתנת חנם מן השמים, ומכוח עליון בלבד, לא בכוחו של עצמו כלום.

מה שאין כן דרך התיקון והטיפול בגאווה המתערבת בקדושה, אינה בהתמודדות ומלחמה ישירה בגוף הגאווה עצמה, אלא בזיכוך עבודת התורה והמצוה, שתהא נעשית יותר בשלמות המידות. ולתקן ולזכך דרכי עבודת השם יתברך וקיום התורה והמצוה שלו, שיהיו נעשים יותר בצד השלמות, ללמוד תורה לשמה, ולקיים המצוות לשמן, שתהיה בה כל כוונתו לשם ה', נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני. ולהפוך כל עיקרי מורשי לבבו 'לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו', ובכך ממילא ימצא שמור מתערובת פניות של גיאות והתנשאות המתערבים בתוככי התורה והמצוה.

ד

שתי חלקי מצוות המצה כנגד שני חלקי מידת הגאווה

ומעתה בנתיב דרכנו נבוא אל היישוב בביאור שני חלקי מצות המצה שפתחנו (לעיל אות א).

שלפי האמור ביסודות חלקי מידת הגאווה, נראה שבדוקא חילקה תורה את מצות המצה לשני עניינים, שהם מכוונים כנגד ב' שורשי הגאווה המבוארים, שצריכה כל אחת תיקון שונה לפי עניינה.

ולכן ניתן חלק אחד במצות המצה באופן של חובה, שאנו מצווים בלילי פסחים במצוה דאורייתא 'בערב תאכלו מצות', והיא מצה של מצוה שאנו אוכלים אותה על פי המצוה המחייבת אותנו בה, כפי שאנו מברכים עליה 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על אכילת מצה'.

וכוח השפעת קדושת זו המצה ושמירתה, נראה שהוא מכוון אל החלק הראשון שנתבאר במידת הגאווה, והיא אותה קליפה המשתחלת ומתערבת בתוככי הקדושה, להתנשא רוחו ולבבו בעצם התורה והמצוה שעושה. – שעל כך תבוא זו המצה שכולה באה מצד החובה והמצוה שאנו מצווים בה, והרי כל עיקרה ויסודה של מצה היא בשמירה מן הגאות וההתנשאות כמבואר. ובכוח אותה אכילה של מצוה, שיאכל האדם בקיום מצוותו יתברך תיכנס בו המצה ותשמרנו מכל התנפחות כל שהיא, שלא יוכל להתנשא מכוח המצוה שמקיים, ותשמור את תורתו ואת מצוותיו שעושה שיהיו שמורים מן הגאות וההתנשאות.

ובזה היא עיקר השפעת מצה זו של חובת ליל פסח בשמירה והצלה לכל ימות השנה, כמו שנתבאר שלכן נאמר בה "ושמרתם את המצות", כי היא משפיעה את שמירתה לכל ימות השנה, והיינו בהשפעת הענוה וההרחקה מן הגאות וההתנשאות מכל וכל. וזה נשפע בעיקר בחלק הגאות המתערב בקדושה, שלא יתנשא בעצם התורה והמצוה שמקיים, שבכוח המצוה שהוא מחויב ועומד באכילת מצה בליל פסח נשפעת השמירה מן ההתנפחות בגוף התורה והמצוה כמבואר.

אך לעומת החלק השני של הגאווה שבדברי הרשות, שבה צריכים אנו להילחם בעצם הגאווה, לבער את יצרנו הרע ושאר שבעיסה המגדיל ומנפח את האדם בכל ענייני גאות והתנשאות שאינם בתורה ומצוה. – על כך באה מצות מצה דרשות של כל שבעת הימים, שבהם אין האדם מצווה בחובת אכילת המצה, ואינה אלא רשות בידו. כדי שבכך יושפע בנפש עצם הענוה עצמה, אף כשאינה מעורבת בתורה וקדושה.

ועל תיקון זו הגאווה לא סגי בכזית ראשון חובה שבמצה, שכן היא מצה של מצוה, השומרת ומגינה על האדם בקיום תורתו ומצוותו שיהיו שמורים ומוגנים מן הגאות כמבואר. – ומוכרח לזה לתת חלק אחר במצות המצה, ולכן נתחלקה מצוה זו בחלק אחר שיש במצוה בכל שבעת ימים, שלא תהא אלא מצה של רשות, כדי שבכך תחדור המצה הקדושה לבער מתוכנו גם אותה גאות שבחלק השני בדברי הרשות, להוציא עצמה של גאות והתנשאות מלב האדם, שלא יהיה בעל גאווה, מחזיק מעצמו ומנפח את עצמו בעצם דרכי חייו ומנהגותיו ופעליו בחיי היום יום ובכל דברי הרשות. שמכוח השפעת שמירת המצה מן החימוץ אל כל ימות השנה, יהיה תמיד שמור במידת הענוה היפה, להתנהג בכל דבר בהכנעה וענוה ובמידות טובות ודרך ארץ.

והנה לשיטת הסוברים שיש 'מצוה קיומית' באכילת מצה של רשות כל שבעת ימים, נראה שנצרכה השפעת שמירה זו מן הגאות שבדברי הרשות להתקדש מכוח המצוה קיומית שבה. שעל ידי שנתנה תורה 'מצוה קיומית' בכל כזית מצה שאוכל באכילת הרשות, באה קדושת זו המצוה ופועלת אותה קדושה, להרחיק ממנו הגאווה שבדברי הרשות. ובלעדי שיהיה בה לכל הפחות מצוה קיומית, לא היה בכוחה לבער בשלמות הגאווה מדברי הרשות, על אף היותה שמורה מן החימוץ, ורק מכוח שהתקיים בה קיום מצוה באכילתה יש בה כוח שמירה והרחקה מאותה גאות המעורבת באדם, בכוח שאור שבעיסה המתערב בו בדברי הרשות שבו.

ברם בדעת הרמב"ם נראה לענ"ד לדייק בשיטתו שאין שום מצוה קיומית במצה של רשות בכל שבעת הימים.

שכתב בהלכות חמץ ומצה (פ"ו הל' ה) כלפי 'מצה עשירה', שבלייל פסח אין אדם יוצא בה ידי חובתו, שאם נילושה המצה ביין או שמן או דבש או חלב, אין כאן 'לחם עוני', ואי אפשר לקיים בה את מצות אכילת מצה של חובת ליל פסח. ומכל מקום במצה דרשות בכל שבעת הימים שרי ליה גם במצה עשירה, ולא כתב הרמב"ם שום מניעה באכילת מצה עשירה בכל ימי הפסח, עיין שם.

והנה אם יש מצוה קיומית בכל ימי הפסח באכילת המצה, מדוע לא כתב הרמב"ם שיש להימנע מאכילת 'מצה עשירה' גם בכל שבעת ימי פסח, כדי שתתקיים בה אותה מצוה קיומית. – שאף כי המצה עשירה אכן שמורה היא מן החימוץ, ובוודאי אין בה שום חמץ. אבל מכל מקום מצות מצה גם אינה מתקיימה בה, שכן עיקרה של מצוה מצה לא נאמרה כי אם ב'לחם עוני', וכל שאינו לחם עוני אין בו קיום מצות מצה, והמצה העשירה אין מתקיימת בה המצוה כלל.

ולפיכך לדעתי מוכרח בשיטת הרמב"ם שאין שום קיום מצוה במצה דרשות כלל, ואין אנו מצווים בשבעת ימי פסח כי אם על ההרחקה מן החמץ ב'סור מרע' בלבד, ודלא כשיטת החזקוני והגר"א והעומדים בשיטתם שיש 'קיום מצוה' באכילת מצה דרשות בכל ששת ימים. שכן לפום שיטתם יש להימנע מאכילת מצה עשירה גם בשאר ימי פסח כדי שלא תתבטל אותה מצוה הנוהגת גם בכל הימים, ובאכילת מצה עשירה מתבטלת קיום מצות המצה כמבואר.

ובשיטת הרמב"ם צריך לבאר בסדר השפעת שמירת המצה בנפש האדם לכל ימות השנה. שהוא סובר דאדרבה דייקא מתוך שאין בה קיום מצוה במצה דרשות, מתוך כך יש בה כוח להשפיע קדושת שמירתה לכל ענייני הרשות לכל ימות השנה.

והיינו, שהרי אף לשיטת הרמב"ם צריכה גם מצה דרשות של כל ימי פסח להיות שמורה מן החימוץ, וזה כל יסוד המצה הקדושה שהיא שמורה מן החימוץ, כאשר מצווים אנו ביסודה של מצה, 'ושמרתם את המצות', שתישמרו בה מן החימוץ.

ובזה סבירא ליה להרמב"ם דסגי בעצם השמירה מן החימוץ שיש במצה, כדי להרחיק את הגאווה דרשות מלב ונפש האדם. ואדרבה בדוקא ניתנה מצוה זו בששת ימים באופן כזה שלא יהא נוהג בה שום מצוה, אף לא מצוה קיומית, כי אם רשות בלבד. כדי שבכך תחדור השפעתה ביותר אל כל ענייני הרשות של כל ימות השנה, להרחיק גאוותו והתנשאותו של אדם מעצם טבעו רוחו ונפשו, הנוטה תמיד להתגדל ולהתנפח בכל דבר שיש בו, ומכוח השמירה שיש במצה קדישא זו הרי היא מבערת מתוכו כל ענייני גאות והתנשאות שלא יבואו בקרבו כלל.

ואכן לשיטת החולקים המצריכים בה במצה דרשות שיהא בה לכל הפחות 'מצוה קיומית', נראה דפליגי בנקודה זו, שלשיטתם לא סגי בעצם השמירה מן החימוץ כדי להשריש בו את הענוה הקדושה, אלא נצרכים אנו אף לקדושת המצוה שתהא בה 'קיום מצוה', ורק בכך תוכל להועיל להתגבר כנגד מידת הגאות וההתנשאות שבדברי הרשות. – ומכל מקום אכתי נצרכנו במצוה זו גם לכזית ראשון חובה, בשביל החלוקה האחרת שבמידת הגאווה המתערבת בה בתוככי הקדושה, ומתנפחת מתוך התורה והמצוה עצמה, כאשר התבאר.

הכלל העולה, שיש לנו בחג הפסח דנן שמירה והצלה אל כל ימות השנה, על ידי מצות אכילת המצה קדישא, שמשפיעה בנפש ישראל פנימה את השמירה ממידת הגאווה הסרוחה, ומרחקת אותנו מן ההתנפחות וההתנשאות שהם אם כל חטאת. והיא תחילת כל נפילה ותחילת כל רעה השולטת באדם הן בגוף והן בנפש, שממנה שורש כל המידות הרעות.

ועלינו לקיים מצות אכילת המצה כראוי לה, בקדושה ובכוונה הנכונה, כדי שנוכל לשאוב ממנה את קדושת השפעת שמירתה והצלתה לכל ימות השנה.

ונזכה מהרה לגאולה השלמה בביאת משיח צדקנו, שישפיע את השמירה השלמה בישראל בתכלית השלמות, בביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

מבשר טוב

שוה"ט יומא דהילולא קדישא
הרה"ק רבי שלמה יהודה לייב מלענטשנא זצוקללה"ה זיעועכ"י

י"ט ניסן – ד' דחול המועד פסח תשע"ו
עיה"ק ירושלים תובב"א

א.

מרן אא"ז הרה"ק מהרש"ל מלענטשנא זצוקללה"ה זי"ע היה מספר שפעם אחת בא אליו הרה"ק הרבי רבי בונים מפרשיסחא זצוקללה"ה ודיבר הרה"ק מפרשיסחא בגודל מצות סוכה, ומרן מלענטשנא זי"ע ענה על דבריו ששבת קודש יש בה בחינה גבוהה יותר.

וזה לשון הסיפור כמובא בספה"ק רמתים צופים (תדא"ר פרק כז, מערכת הרה"ק מפרשיסחא אות עז, והובא בספר תורת הרה"ק מלענטשנא עמ' סט): "אמר אדמו"ר מפרשיסחא ז"ל שאין לך חביב מצות סוכה, שהוא נכנס בכל אבריו ומלבושיו ומנעליו לתוך המצוה. ומורי הרב מלענטשנא ז"ל אמר שמצות שבת יש לו יותר סגולה, שאין צריך לעשות שום דבר ופעולה ותנועה קלה, רק בהגיע זמן שבת הוא בתוך המצוה. ועוד יותר שאינו יוצא מהמצוה כל היום אפילו רגע, מה שאין כן בסוכה שיוצאין מן המצוה לפרקים", עד כאן.

והיינו, בחינת השבת קודש יש בה בחינה גבוהה שאין צריך האדם להשתדל אליה כלל וכלל אלא בכל מקום ובכל מצב שנמצא האדם תמיד באה אליו קדושת השבת בעלות המנחה וכל כולו של האדם הרי הוא בתוך קדושת השבת הסובבת את כל העולם.

ותוקף קדושת השבת קודש עושה שינויים במעשה הטבע כידוע ובפרט יש בכוחה לשנות לטובה את בני ישראל ולהעצים כוחם של ישראל ולהוציא ולבער כל הרע שבעולם. ולכן בכל מקום ובכל מצב שיהיה איש ישראל תחול עליו קדושת שבת קודש ותשפיע עליו לטובה.

ומתוך זה נמצא, שמצות שבת קודש היא המצוה הכי חשובה מכל המצוות כולם שבאה קדושתה לאדם בכל מקום ובכל זמן, ודלא כבשאר המצוות המצריכים עשייה או הכנה לקבל השפעתה. וכבר מצינו ענין זה בחז"ל (ירושלמי נדרים פ"ג ה"ט (דף יב:)) וכ"ה בשמות רבה כה, יב) שאמרו 'מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים מצינו ששקולה שבת כנגד כל המצוות כולם'.

ב.

והנה זו הבחינה הגבוהה שישנה בשבת קודש נמצאת גם בצדיקים, ובזוה"ק ((ח"ג) פר' צו דף כט). מבואר שהצדיקים נקראים בבחינת שבת, ולא עוד אלא כל הבחינות שיש בשבת נמצאים בתוך נשמות הצדיקים ותלמידי החכמים, ובזוה"ק שם מאריך לבאר איך שוכנת בקרב הצדיק נשמת שבת ורוחא דשבת ונפש דשבת וכו' עיי"ש. [ובהמשך מוסיף הזוה"ק שגם בליל פסח שהיא ליל שימורים גם יש בה בחינה של שבת, ולהלן יבואר בעזהשי"ת].

ואם כל בחינות השבת נמצאות אצל הצדיקים, בודאי שגם בחינה זו שהשבת מסובבת את האדם מעצם קדושתה נמצאת גם כן בצדיקים, שיש בכוחם לקדש ולטהר את אנשיהם ולהשפיע טוב על האדם בלא כל מאמץ מצד האדם אלא בבחינה של איתערותא דלעילא, וכאשר יבואר להלן עוד.

וכעין זו מצינו בחתם סופר (עה"ת, פר' שמיני) שכתב שמיתת צדיקים יש לה כח לכפר על ישראל בלא שיעשו ישראל תשובה מספקת הנצרכת מעיקר דין תשובה, שמצד הלכות תשובה הרי כל עבירה מצרכת תשובת המשקל באותו מקום ובאותו זמן אך על ידי מיתת הצדיקים מתכפרים ישראל כמו בתשובת יוה"כ שאין צריך בה תשובת המשקל דוקא אלא בלא מאמץ רב מצד האדם.

וז"ל החת"ס: "אמרו חז"ל (ויקרא רבה כ, יב, וכ"ה בתנחומא פר' אחרי פרק ז) 'למה נסמכו מיתת צדיקים לפרשת ליום הכיפורים לומר לך כשם שיום הכיפורים מכפר כך מיתת צדיקים מכפר', והכוונה כשם שיוה"כ מכפר אפילו ביותר מהראוי לפי תשובת המשקל כך מיתת צדיקים מכפר, אפילו יותר מהראוי, גם כי רבו עוונות הדור יותר מצדקת הצדיק ההוא מכל מקום מיתתו מכפר, וטעמא נראה לי דשמואל אמר מי שהלוא לחבירו אלף זוז והניח לו קתא דמגלא אבד מגלא אבד אלפא זוזי, והצדיקים ממושכנים להקב"ה בעד עוונות ישראל משכן העדות, ולכן כשמת הצדיק ההוא אבדו כל חובות בית ישראל, עכ"ל.

נמצאנו למדים שכוח הכפרה הבאה לעולם על ידי מיתת הצדיקים, היא כפרה במעלה גדולה שאין צריכים בה תשובת המשקל על כל עבירה. ולדברינו נמצא מעלה יותר בצדיקים, שהצדיק יש לו בחינה תמיד כקדושת שבת קודש שהיא באה לאדם בכל עת ובכל מצב ובלא השתדלות מצדו כלל.

ויסוד קדושת שבת קודש הבאה על האדם בכל מצב הוא משום שהשבת היא מתנה שנתן השי"ת לישראל בלא צורך שישתדלו אליה אלא באה לעולם באיתערותא דלעילא בלא שום התעוררות או פעולה שיפעל האדם בשביל לזכות לה, אלא תעורר את עצמה אל האדם באופן נפלא וגבוה אף שאינו יודע ממנה כלל ואינה עושה מאום בשבילה.

ומה שאין כן בשאר המצות כולם שאין השפעת המצוה באה לעולם אלא אחר שיעשה האדם איזה פעולה ועשייה לעורר את השפע היורד מלמעלה ע"י פעולתו מלמטה, ובאיתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא וזה הכלל בכל מצוות התורה. אך אין כן קדושת השבת קודש שבאה על האדם בלא שיעורר כלום מתחילה וכל קיום קדושת השבת הוא מכח עליון לבד.

והצדיקים יש להם גם כח זה להיות קרובים להשי"ת באופן נפלא ובלא מעש מצדם, שאחר שנזדככו כל כך באו לדרגה שיכולים לקבל התעוררות ושפע עליון אלוקי בלי התעוררות ובקשה מצדם לשפע זה.

ג.

מצות ביעור חמץ בחג הפסח נשתנה משאר ביעורי איסורים שבתורה שעוברים עליה גם בכל שהוא ואף משהו של חמץ אינו בטל, עוברים עליו באיסור חמץ ומצווים לבערו ולהוציאו מן הבית, וטעמא בעי.

נקדים לבער אופן וסדר יציאת בני ישראל ממצרים שהיה באופן נפלא ובמעלה גבוהה של איתערותא דלעילא בלא שום זכות מצד בני ישראל.

זאת ידוע שהיו ישראל בהיותם במצרים שקועים במ"ט שיערי טומאה, והשי"ת הוציאם משם ברחמים גדולים ובלא שום יגיעה מצדם כלל, שהרי המקטרגים טענו 'הללו והללו עובדי ע"ז הם' ומדוע יגאלו (ראה שמות רבה כא, ז וברש"י שמות יד, יט), אלא השי"ת ברוב רחמיו פסח ודילג על בתי בני ישראל להוציאם משם באופן של התעוררות עליונה ובלי צורך שיעוררו ישראל את גאולתם כלל. ואז עשה השי"ת שתהא יציאה זו גאולה מוחלטת שלא יוכלו ישראל לשוב לדרגות שפלות כאלו עוד לעולם, ולדורות עולם תהא בימי הפסח התעוררות של גאולה זו שהיתה באופן של איתערותא דלעילא וזה יסוד חג הפסח.

והנה גבי איסור חמץ בפסח שעשו אבותינו במצרים משמע מדברי הר"ן בפרק ערבי פסחים (פסחים כה: מדפי הרי"ף) שלא היה איסור בל יראה של חמץ עמו בבית בזמן קרבן פסח. אמנם בצל"ח שם (קכ.) תמה עליו מכמה דוכתי והסיק שודאי היה איסור חמץ של בל יראה גם בפסח מצרים, עיי"ש שמביא הוכחות לדבריו. [וכן הקשו על הר"ן עוד, ראה תויו"ט. וע"ע בנימוקי הגרי"ב

שבסוף הגמ' שמביא מספר תניא רבתא שמצא בשם רבינו ישעיה ז"ל דס"ל ג"כ דלא נצטוו בפסח מצרים על חמץ עמו בבית, ואכהמ"ל].

ויסוד הנידון היא בקושיית הר"ן על דברי חז"ל שאמרו מצה זו אנו אוכלין על שום דנגאלו שנאמר 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים וגו', דמשמע דאי לאו דגורשו ממצרים היו עושים בצקם להיות חמץ וקשה שהרי היה יום ראשון של פסח והאיך הותרו בחמץ. ועל זה נסובו דבריהם לבאר איך בקשו ישראל לעשות בצקם חמץ.

ברם בספה"ק מבואר הענין שבאותו ליל פסח היה גילוי שכינה גדול כל כך שלא היה שייך במציאות שיתחמצו העיסות כלל, שהרי עיקר ענין החימוץ ותפיחת הבצק הוא מכח ההתנשאות וההגבה שמגביה העיסה את עצמה, אך כשירד השי"ת עליהם בכבודו ובעצמו באיתערותא דלעילא, לא היה שייך בחינת חימוץ והתנשאות כלל.

ונלקט קצת מתוך לשון קודשו הבהיר של בעל התניא (בספה"ק ליקוטי תורה, פר' צו מד"ה 'והנה נמצא') המבאר ענין זה אחר שהביא להקשות כקושיית הר"ן דלעיל, וזל"ק: "והיצר הרע הוא החמץ וכמ"ש (תהילים עא, ד) 'מכף מעול וחומץ', ולכן ע"י שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה אזי ממילא לא הספיק בצקם להחמיץ וכו'...".

"בצאת ישראל ממצרים לא ידעו להשכיל גדולת ה' עד שאכלו מצה שהיא בחינת לחם וכו' וכמו שנמשך חיות סתם לנפש השכלית מלחם גשמי כנ"ל, כך נמשך מאכילת מצה בפסח חיות לדעת הנפש האלוקית. והענין כי החמץ הוא בחינת הגבהה והתנשאות שתופח ועולה ומגביה את עצמו, משא"כ מצה שאין בה שום הגבהה. וכמו כן בעבודת ה' חמץ הוא בחינת התנשאות וגסות הקליפה משא"כ מצה בחינת שפלות והכנעה בבחינת בטל רצונך, וזהו 'כי יתחמץ לבבי' (תהילים עג, כא) המשיל הלב הנוטה להרשיע לחמץ, וכן בלשון חז"ל (ר"ה ג): 'כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ', וכן משלו היצה"ר לשאור ואמרו (ברכות יז). 'מי מעכב שאור שבעיסה מעכב' והיינו מפני שבחינת גסות הוא מקור כל הנפילות לתאוות וכל מיני רע ה' ישמרנו. והנה ידוע דבגלות מצרים היו ישראל מקושרים מאד למטה והיה שכלם ומידותם בבחינת המיצרים וגבולים גשמיות העולם הגורמים להיות יש ונפרד כו' ועיקר יציאת מצרים הוא ע"י שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים שהוא בחינת אור אין סוף ב"ה שלמעלה מסדר ההשתלשלות שע"י נמשך בהם בחינת הביטול וכמאמר 'ובמורא גדול זו גילוי שכינה' וע"י ביטול ויראה עילאה זו יצאו מכל המיצרים והגבולים וכו'...".

"וזהו ענין שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם וכו' דאין ביכולתו להחמיץ כלל מפני עוצם הגילוי שבחינת מלך מלכי המלכים שנגלה עליהם שאין שום יניקה ואחיזה לחיצונים שהוא היש וההתנשאות שנקראת חמץ, וזהו 'ויאפו את הבצק כו' עוגות מצות כי לא חמץ' ר"ל שלא בא לידי חימוץ, והיינו לדעת 'כי גורשו ממצרים', שאין שום אחיזה כלל למצרים בבחינה זו שנגלה עליהם כו' א"כ ממילא נמשך מזה כי לא חמץ כו', ולכן אף שבהליכתם ממצרים עד בואם לרעמסס אף שהיה להם קפיצת הדרך מ"מ בצירוף עד שהציתו האש לאפות ודאי שהיה הבצק יותר מכדי שיעור חימוץ ועכ"ז לא חמץ וכו'...".

"אבל לאחר שקבלו ישראל תורה ומצוות בהר סיני והרי בכל השנה כולה גם קודם הפסח ממשכים המשכת אלקות ע"י תורה ומצוות, ע"כ גם במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות יכולים אנו לקבל בחינת גילוי שכינה מבחינת שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים וכו' ולכן מה שנמשך להם בחצות לילה שהוא עת רצון, נמשך לנו במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות, וזה שאמר בהגדה מצה זו שאנו אוכלים וכו' על שום שלא הספיק כו' פירוש דאכילת מצה שלנו וכו' נמשך בה ג"כ מבחינת ומדרגת המצה הב' שהיא בחינת הביטול ומורא גדול עד שלא הספיק להחמיץ והוא מבחינת הגילוי שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם שהוא גילוי אור אין סוף ב"ה שלמעלה וכו', עכ"ל הנצרך וראה שם עוד באריכות נפלאה.

והעולה מן הדברים, דלא כדעת הר"ן שבזמן קרבן פסח במצרים לא נאסרו באיסור חמץ, אלא עיקר מה שלא יכלו לעשות חמץ היה משום שלא היה באפשרי כלל לעיסה להחמיץ שענין

החימוץ בא מכח הרע והיצה"ר ואז ירד השי"ת בכוחו הגדול וביטל כל הרע שהיה שם ולא היה שייך כלל ענין חימוץ.

וזה היה הגילוי הגדול שנגלה עליהם השי"ת ובכח גילוי הגדול שבא ע"י איתערותא דלעילא נעלמו ונתבטלו כל הרע וענייני החימוץ, והארה זו נשארה לדורות עולם שבימי הפסח יש התעוררות עליונה נשגבה וגדולה בגילוי שכינה ובמורא גדול לבטל את כל היצה"ר ואת כל הרע שבתוכנו ואת גאוות ליבנו.

וכמו כן ביאר בספר תורת משה לחת"ס (פר' צו ושבת הגדול, ד"ה לא תאפה חמץ) ענין קרבן פסח שהיה כעין קרבן תודה על גאולת ישראל ממצרים, ואעפ"כ אין בו חמץ כשאר קרבנות תודה והוא משום שבקרבן פסח זכו ישראל משולחן גבוה באיתערותא דלעילא ולא היה בהם יצה"ר כלל.

וז"ל החת"ס: "לא תאפה חמץ. מ"ט חלקם נתתי אותם מאשי, רמז לנו כי היה ראוי לחלק הכהנים יאפה חמץ וכו'.. אלא שאין להם חלק מצד עצמם אלא משולחן גבוה ובשולחן גבוה ליכא חמץ, והיינו 'לא תאפה חמץ' כי אינו חלקם ממש אלא חלקם נתתי אותם מאישי משולחן גבוה. והיינו דאמרין (בהגדה של פסח) 'מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממהקב"ה וגאלם', ולא אמר לשון קרא דמייתי 'לא הספיק להחמיץ עד שגורשו ממצרים', אלא שרצה לתרץ שאלת קרבן שבכל הלילות שמקריבים קרבן תודה אנו אוכלים חמץ ומצה כי לחמי תודה באים חמץ ומצה והלילה הזה - שהוא קרבן פסח תודה, פירוש שהוא בא קרבן תודה כמו שכתוב (שמות יב, כז) 'זבח פסח הוא וגו' על שפסח וכו' ואת בתינו הציל', ומצה טפל לפסח לאכול עמו כדכתיב (במדבר ט, יא) 'על מצות ומרורים יאכלוהו' - כולו מצה ולא לחם חמץ עמו, ועל זה משיב מפני שנגלה עליהם ממהקב"ה וגאלם ובשולחן גבוה לא שייך חמץ כלל", עכ"ל.

ומדבריו נמצא דלכך שינה בעל ההגדה את לשונו ולא נקט לשון הקרא שלא הספיק בצקם להחמיץ 'משום שגורשו ממצרים', אלא נקט הלשון 'שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם' דהיינו שעל ידי גילוי גדול ונפלא זה נתבטל ונעלם כל החמץ דבשולחן גבוה לא שייך חמץ כלל, וכמו שהבאנו מדברי בעל התניא.

ובזה נשתנה חלק הכהנים בכל הקרבנות שאף שהיה ראוי לאפותם חמץ וכדמצינו שיש חמץ הן בלחמי תודה והן בשתי הלחם שבחג השבועות, מ"מ לא נאפו כי אם מצה משום דזכו משולחן גבוה ושם ליכא כלל ענין של חימוץ כלום. וכמו כן בעת יציאת מצרים זכו ישראל משולחן גבוה באיתערותא דלעילא בלא שום השתדלות מצדם ולכן בטל ונעלם החמץ מאיליו.

ורמז לדברים אלו גם אא"ז בספה"ק דברי בינה (לחג הפסח, דף טו), וזל"ק: "וזה פירוש שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה. היינו, שהוא בעצמו לא נתן בכח הרע כח וסיפוק להתפשט יותר ולהחמיץ אותם ח"ו בכדי שלא יכנסו לשורש הרע, שהוא שער הנו"ן חלילה, ומזה היה גאולתם של ישראל, שעל ידי בחינת הגבול והצמצום שעשה הקב"ה בכח הרע שלא יוכל להתפשט יותר, על ידי זה היה בחינת יציאת מצרים", עכל"ק.

ומבואר כנ"ל שהשי"ת על ידי הגילוי הגדול בעת יציאת מצרים, העלים וביטל כל כח הרע בעולם ולא היה שייך כלל בחינת חימוץ שעשה גבול וצמצום שלא יוכלו להיכנס לשם, ועי"ז היה יציאת מצרים מתוך הטומאה והזוהמה של מצרים.

וכן היצה"ר שהמשילוהו לשאור שבעיסה (ברכות יז). מתבער ומתבטל על ידי קדושת חג הפסח וכאשר נתבאר לעיל בדברי התניא, שבעת גילוי השכינה הנוראה, מתבטל כל החימוץ וכל כח הרע והיצה"ר.

ובכן בדברינו אלה יבואר יפה הטעם שאיסור חמץ הוא אפילו במשהו, משום שעיקר ענין ביטול החמץ שהיה במצרים היה לבטל את היצה"ר לגמרי. ולכן חייבים גם אנו קודם הפסח לחפש ולבער כל פירור קטן כל שהוא של חמץ בכדי לבער ולבטל את היצה"ר שנרמז בחמץ ועי"ז נוכל לזכות לגילוי הגדול שיש בימי הפסח באיתערותא דלעילא ובתנאי שלא יהא בו חמץ ויצה"ר אפילו משהו.

וראה בשו"ת הרדב"ז (סימן תתקע"ז ובח"ג הוא בסימן תקמ"ו), ז"ל: "שאלת ממני אודיעך דעתי מה נשתנה חמץ בפסח מכל איסורין שבתורה שהחמירה עליו תורה להצריכו בדיקה ושרוף וכלה וגם ביטול והוסיפו חכמים להצריכו בדיקה בחורין ובסדקין ולחפש אחריו ולשרש אותו מכל גבוליו וכו' ואסרוהו בכל שהוא ואינו מתבטל כלל וחומרות כאלו לא נמצאו בכל האיסורין שבתורה וכו'... תשובה וכו'.. אבל לחפש אחריו ולשרפו ולהוציא מרשותו לא ידענו למה וכו'.. הילכך עדיין צריך טעם, ועל כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות כי חמץ בפסח רומז ליצה"ר והוא שאור שבעיסה ולכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו ואפילו כל שהוא לא בטיל והרי זה אמת ונכון", עכ"ל.

ומדבריו נראה שחיפש למצוא טעם נכון בדרכי תורת הנגלה על פי טעמי התורה הידועים מדוע החמירו בחמץ יותר, ולא מצא כי אם לומר על פי המדרשות שהחמץ רומז ליצה"ר, ובאמת על פי מסקנתו אין טעם נכון על פי הנגלה מדוע יחמירו בו כל כך, ומתוך כך נבין שבאמת עיקר מצוות ביעור חמץ היא ביעור היצה"ר וכנתבאר.

ד.

ועיקר ביעור החמץ ויצה"ר, הוא להוציא ולעקור מלב האדם אפילו משהו של גאוה שזה עיקר ענין החימוץ כנתבאר שהחמץ תופח ומגביה את עצמו וזה מרמז על הגאוה והגיאות. ועל ידי שיעקור האדם גאוותו וגסות רוחו עי"ז יזכה בימי הפסח לאיתערותא דלעילא שתוצאנו ממצריו באופן אלוקי עליון נשגב.

ובחתם סופר (??) כתב שעל ידי שחיטת הפסח על ידי בני ישראל במצרים נעשה ונפעל ששחטו את העבודה זרה גם בשמים.

והרי ביארנו שעיקר החמץ והיצה"ר הוא הגאוה והגיאות וביסוד 'כוחי ועצם ידי' שחושב האדם שהוא פעל ועשה בעולם, ולכן חייבים לבער את הגאוה והגאות שיש באדם אפילו במשהו, שזהו עיקר ענין החמץ שח"ו לא יגדל ויטפח, ורק אחר ביעור זה יכולים לזכות לאיתערותא דלעילא הבאה בימי הפסח.

ואא"ז בספה"ק דברי בינה (פר' אמור דף קכט.) כתב וזל"ק: "ובדרך צחות אמרתי 'פאר ענוים בישועה' (תהילים קמט, ד). שיש לפעמים שאדם הוא ענו, מחמת שהוא מדוכא ביסורים ח"ו וכדומה, שאין לו ממה להתגאות את עצמו. וההתפארות של הענוים, שידועים שהם באמת ענוים, הוא אם השם יתברך מושיע אותם בכל הענינים לטובה", עכל"ק.

והיינו, עיקר הענוה היא אחר שנושע כבר – שידע שהשי"ת עשה ועושה ויעשה לכל המעשים והוא לבדו עשה לו את הישועה הזאת. ולא ח"ו כאותם שרק כשהם במצב נמוך הרי הם כענוים ומבקשים ישועה, אך אחר הישועה חושבים שמעשיהם ותפילותיהם והשתדלות שעשו גרם להם לישועתם ותולים את הדברים בעצמם ר"ל ואינו ענו לידע שהכל מאיתו יתברך, ולכן עיקר פארם של הענוים הוא אחר הישועה וזה 'פאר ענוים בישועה', שאז יזכור וידע שהכל ממנו יתברך, ועי"ז יוכל לקבל השפע הראוי ולענוים יתן חן.

וכמו כן היה בעת יציאת מצרים שקבלו בני ישראל שפע גדול ברוחניות ובגשמיות ובגילוי שכינה גדול ונורא ויצאו ברכוש רב, אך היה בענין שהיו צריכים בני ישראל לידע שהכל בא מאת השי"ת והם בעצמם לא עשו כלום ולא פעלו ולא השתדלו כלל אלא הכל בא באיתערותא דלעילא ממקור עליון בלי התעוררות תחתונה מקודם רק במתנת חנם מאת השי"ת.

ובזה יבואר מאוד מה שפירש האור החיים הקדוש על הפסוק (שמות יד, יג) "התיצבו וראו את ישועת ה'" דציווי של מרע"ה היה על ענין תפלה, שנאסר עליהם אף להתפלל לה' שיצילם מצרתם, וזל"ק: "ואומרו ואתם תחרישון. וכו'... פירוש אפילו בתפלה אם אין בכם כח כמאמר חזקיה תחרישון והוא ילחם לכם", ע"כ. נתבאר מדבריו שמשם רבינו ציווה על בני ישראל להחריש מתפילתם ולא להתפלל להשי"ת שיצילם, ודבר זה צריך הבנה והלא מצוה היא להתפלל להשי"ת בעת צרה ומדוע ישתקו בעת צר להם שהמצרים מאחוריהם והים מלפניהם ויהא אסור עליהם אפילו להתפלל להשי"ת.

וביותר יקשה שהרי הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים (יבמות סד). ובני ישראל עמך כולם צדיקים האיך יהא נאסר עליהם בעת צרתם להתפלל לאביהם שבשמים שמתאוה לשמוע קול תפילתם.

ברם הביאור בזה, היה עדיף שלא יתפללו אז כלום ורק יעמדו ויראו איך השי"ת עושה מעשיו באיתערותא מלעילא ועוזר ומסייע להם בלי שום השתדלות מצדם, בכדי ללמדם שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ואין פעולותיהם גורמות כלום. ואם היו מתפללים ונושעים, היו יכולים לתלות בעצמם ח"ו ולומר שתפילתם הועיל לקרוע הים ולכן צוה השי"ת למרע"ה שאפילו לא יתפללו בכדי שלא יבואו לידי גאות זו לומר שתפילתם הועילה אלא יראו בחוש שהכל מלעילא במתנת חנם, וכך היו כל הניסים שבסדר יציאת מצרים בהתעוררות עליונה ובלי פעולות מצד בני ישראל.

והנה כדברינו אלה כתב א"ז בספה"ק דברי בינה (פר' אחרי דף צה) לפרש על אלו הזמנים שיש בהם בחינת איתערותא דלעילא ביום השבת ושכן היה בעת יציאת מצרים, וכמו כן פירש הפסוק הנ"ל 'התיצבו וראו את ישועת ה' באופן שאמרנו שהיו צריכים רק לעמוד ולראות ישועתו יתברך.

וזל"ק: "ונראה דהנה מצינו הרבה מתנות טובות שנתן השי"ת לישראל רק מצד חסדו הגדול, בלי שום איתערותא דלתתא, ובלא זכות אבות, רק מטובו וחסדו הגדול על עמו ישראל. כי צפה והביט השי"ת, שבאם היא התגלות כח קדושת המתנה זו על ידי עבודת התחתונים, לא יזכו בה בשוה, כי אם כל אחד לפי מעשיו. לכן נתן אלינו במתנה גמורה, שיזכו בה כל זרע ישראל, בלי שום הבדל. המתנה הראשונה היא קדושת השבת הבאה אלינו בבחינת מתנה שאמרו חז"ל מתנה טובה יש לי בבית גנזי וכו'..."

"וזה היה גם כן ענין קריעת ים סוף, שהיה רק בחסדו הגדול בלי שום פעולת תחתונים. כי לזכות לנס גדול כזה, לא היו זוכין כי אם גדולי ישראל ולא פשוטי עם. לפיכך היה התגברות הרחמים רק מצד חסדו הגדול, וזכו כולם לומר 'זה קלי ואנוהו' וכמאמרם ז"ל. וכמו שכתוב 'דבר אל בני ישראל ויסעו' – שאין להן מה לעשות, רק ליסע תוך הים, ולבטוח בחסדו הגדול, שבודאי ירחם על בניו. וזה שאמר להם "התיצבו וראו את ישועת ה' וגו'" – שאין חסר לכם שום דבר, רק להתיצב ולראות ישועתו יתברך. וזה שכתוב "וירא ישראל את היד הגדולה" – בלשון יחיד – שנתאחדו כולם כאחד לעמוד ולראות ישועתו יתברך במתנת חנם". עכ"ל"ק.

ודבריו הקדושים ממש כפי שביארנו סדר השפעת יום השבת וימי הפסח באיתערותא דלעילא ושכן היה עבודת בני ישראל בעומדם על הים לעמוד בשתיקה ולראות ישועת השי"ת במתנה גמורה בלא פעולה או תפלה מצדם.

ועל ידי עבודתם אז נשרש היסוד והכח לבני ישראל מיציאת מצרים שמאפשר התעוררות מלעילא בלא איתערותא דלתתא כלל וכנתבאר.

ובאמת אם בני ישראל היו מתפללים להשי"ת בעת יציאת מצרים וקריעת ים סוף והיה יורד השפע על ידי שעוררו קודם בתפילותיהם איתערותא דלתתא, א"כ כבר לא היה שייך כלל כל ענין של שפע שיירד בבחינה באיתערותא דלעילא בלא איתערותא דלתתא.

ואף גם בשבת קודש שיש ענין שפע באופן כזה, לא היה שייך יסוד זה אם לא היה נשרש השפע באופן זה בעת יציאת מצרים, דכח קדושת השב"ק קיבל יסודותיו בעת יציאת מצרים, וכמו כן בני ישראל קבלו אז בחינה זו כמ"ש א"ז בספה"ק דברי בינה (פר' מצורע דף עט). בשם אביו א"ז הרה"ק רנ"ד משידלובצא זצוקללה"ה שע"כ נקרא שבת שלפני פסח 'שבת הגדול' מפני שאז יצאו בני ישראל מדין של גוי ששבת חייב מיתה, ע"כ. וענין זה כבר נתבאר בארוכה בעזהשי"ת במאמרנו לשבת הגדול שנה זו עיי"ש ותמצא נחת.

ה.

מכל הנתבאר נמצאנו אומרים; בחינת יום השבת קודש שבאה לעולם באופן נעלה וגבוה וסובבת את כל העולם בקדושתה ובלא צורך בעשייה או פעולת התעוררות מצד האדם, בחינה זו ישנה גם

בימי בפסח שמתעוררת בהם הארת הגאולה שהייתה ביציאת מצרים באופן של איתערותא דלעילא ובכל שנה בימי חג הפסח מתעורר ענין זה של איתערותא דלעילא ויכולים לזכות לה אחר שנבער החמץ והגאוה מליבנו.

ובחינה זו שיש בשבת ובפסח אינה כשאר המצוות שבכל מצוה ומצוה, לא שייך שביוא האדם להצלחה ולהשפעה וגילוי אלוקותו בהמצוה בלא שיעורר את עצמו מקודם בעשייה או פעולת הכנה כלשהוא למצוה זו, ואז יעורר על עצמו את ההתעוררות העליונה להגיע למטרת ותכלית המצוה והשפעתה.

ברם, יום השבת וחג הפסח נשתנו למעליותא שיש בהם בחינה של מתנה מאוצר מתנת חנם ואין צריך להם שום פעולה ועשייה בכדי לזכות למעלתם וכל אדם מגיע לו קדושתם בהתעוררות עליונה ונפלאה.

ודבר זה מרומז בקרא (ויקרא כג, טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'" שכאן נרמז חג הפסח בלשון 'שבת' לארזיי דקדושתם והשפעתם שוה, [וכבר דיבר מזה בספה"ק בני יששכר, (מאמרי חודש ניסן מאמר ג - שבת הגדול אות ב) עיי"ש] ונתבאר עוד בעזהשי"ת בנעילת החג אחרון של פסח ושבת פרשת אחרי שנה זו עיי"ש.

ובזה נוכל לבאר מה שהתאונן המן האגגי לאחשורוש שבני ישראל עסוקים כל היום בשבת היום ובפסח היום כמבואר במסכת מגילה (יג:), ומדוע נקט דווקא ימי השבת והפסח, ומה לרשע זה כלל עם חגי ומועדי ישראל.

אך לדברנו יבואר היטב, שימים אלו של שבת ופסח יש בהם השפעה מיוחדת של איתערותא דלעילא שמקבלים ישראל השפע בלא שום פעולה מצד האדם כלל, ודלא כשאר מצוות שצריכים ישראל לעבוד קשה בכדי לקבל השפעות אלא ימים אלו מקבלים מתנות מן השמים, ודבר זה הפריע להמן מאוד שמקבלים ישראל השפעות גדולות במתנה בלי שום מאמץ.

ולכן אמר המן לאחשורוש שכל הזמן יש להם שבת ופסח שבהם מקבלים ישראל השפעות משמים ולהשפעות אלו ישראל מצפים ואינם משקיעים לעבוד ולעמול אלא עצלנים המה המחכים לשפע עליון, ולכן טען המן שהוא חסרון לממלכה שיש לה אנשים כאלה שהם כמשא עלינו שאינם עובדים לפרנסתם וכדברי הכופרים האומרים על לומדי התורה שהינם עצלנים שאינם יוצאים לעבוד עפ"ל ואכמ"ל בזה.

1.

והנה נפגשו כאן שני עניינים נשגבים ורמים שבשניהם יש ענין של השפעות הקדושה באיתערותא דלעילא בלא צורך בהקדמת איתערותא דלתתא, הלא הם ימי הפסח שאנו נמצאים בהם, והשפעת יומא דהילולא של מרן אא"ז מלענטשנא זצוקלה"ה זי"ע שיש בו בחינת שבת קודש כמבואר לעיל מהזוה"ק.

וביחוד גדלה ההשפעה עתה ביותר על פי מאמרם ז"ל (חולין ז:) גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. ובפרט בצדיקים שנפטרו בחג הפסח, שבימי הפסח יש בחינה זו של שב"ק שהצדיקים ג"כ בבחינתה ובבחינת השפעה באיתערותא דלעילא, וא"כ כח ההשפעה גדול הרבה יותר ואפשר לקבל ההשפעות באופן נעלה מאוד באיתערותא דלעילא בלי צורך לאיתערותא דלתתא.

ואא"ז בספה"ק תולדות אדם (ריש פר' מצורע) מבאר מדוע הצדיקים בדורנו משפיעים פחות ממה שהיו הצדיקים משפיעים בדורות שלפנינו, וזל"ק: "הנה בדורות שלפנינו כאשר באו אנשים להצדיק לעורר לבם בדרכי ה', לא היו צריכים הצדיקים להאריך עמהם בדברי תורה לעורר אותם, כי תיכף ומיד בדברם עמהם דיבורים אחדים, נתעוררו ורוח נכון נתחדש בקרבם. ואפילו משיחת חולין שלהם לקחו לקח טוב, כמאמר חז"ל במדרש שוחר טוב (משלי א) ששקולה שיחת חולין של תלמידי חכמים כנגד כל התורה. וכמו ששמעתי מספרים מרבי אלימלך זצ"ל, שהיה עוסק בין מנחה למעריב בסיפורי מעשיות בדברים פשוטים, וכל אחד ואחד שהיה אז בעת שדיבר דבריו,

לקחו לעצמו מוסר, והתעוררו על ידי סיפוריו. וכעת אנו רואים שאנו מדברים על ליבם הרבה דברי תורה בדרכי ה', ואינם פועלים כל כך".

"והתירוץ הוא פשוט: כי אז, קודם שבאו אל הצדיק, היו מלאים תורה. נוסף לזה, היו מביאים נגעי לבבם אל הצדיק, וביטלו את עצמם אליו, בלי שום גיאות והתנשאות, לכן היה בנקל להושיעם. לא כן עתה, בעוונותינו הרבים, כי יבואו אל הצדיק בלי שום תורה, רק בגיאות והתנשאות, והאיך נוכל להושיען", עכל"ק.

ונתבאר שבכדי לקבל השפע מן הצדיקים צריכים קצת ולעשות עצמו כלי ראוי בתורה ותפילה ובלעדי זה אי אפשר להיושע על ידי הצדיק, והוא מדבר על דורות שלו שנתמעטו הדורות ובאו לצדיק בלא הכנה, ואנן מה נענה אבתריה.

ברם, לדברינו נמצא שיש בחינה יותר גבוהה בהשפעת הצדיק, והוא בבחינת איתערותא דלעילא ובלא שום הכנה או עשייה מצד האדם כלל, שהצדיק יש בו בחינת שבת שיכולה להשפיע באופן זה.

אכן אף להשפעה הזאת הבאה לאדם בלא איתערותא דלתתא ג"כ צריך להיות ראוי ובביעור גאוות לבו וכמו שנתבאר לעיל בעזהשי"ת.

וממילא יראה האדם וישים ללבו ליום הגדול הזה שאנו נמצאים בו שיכולים לקבל בו מתנות רבות הן מצד ימי הפסח הגדולים שיש בהם השפעה ישירה משמים בלא עשייה מלמטה והן מהשפעת ההילולא של הסבא קדישא מלענשטנא זי"ע ועכ"י שודאי היה לו בחינה זו כמו בשבת וכו"ל. וכענין 'התיצבו וראו את ישועת ה' שהוצרכו רק לעמוד ולראות את ישועתו יתברך ובלא צורך לפעולות מלמטה כלל, וכמו כן אנו מסוגלים כעת לעמוד ולראות ישועות גדולות משמים רק על ידי האמונה הזו שהכל יבוא בגזירת עליון.

ובאמת בחינה זו של מתנת חנים יש אותה בכל עת אצל השי"ת כמבואר במדרש (שמות רבה מה, ו): "הראה לו הקב"ה [- למשה רבינו ע"ה] את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקנין לצדיקים. והוא אומר האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר של עושי מצות. והאוצר הזה של מי הוא, של מגדלי יתומים, וכל אוצר ואוצר. ואח"כ ראה אוצר גדול, אמר האוצר הזה של מי הוא, א"ל מי שיש לו אני נותן לו משכרו ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה", ע"כ.

והיינו שיש להשי"ת אוצר לתת למי שאינו יכול לעורר על עצמו את השפע מלמטה, אך בשבת קודש ובימי הפסח הוא זמן יותר ראוי לכל אחד ואחד לזכות לקבל מהאוצר הגדול של מתנת חנם.

ז.

ברם, צריכים לידע דבר אחד ברור, לא שייך לקבל מתנות בחינם לגמרי בלא שום תמורה כלל, ופתח אחד קטן חייב כל אדם לפתוח להשי"ת ברצונו הטוב אליו. ואף גם כשמגיע איתערותא דלעילא, לא תשפיע היא על המתנגד אליה ח"ו, ולכן הרצון היא הכרחי לקבלת ההשפעה.

והוא מטעם שהרי כלל ידוע הוא שבריאת העולם היה באופן שיזכו כל אחד בשפע של רוחניות וגשמיות לא בחנם לגמרי אלא על ידי עבודתו, כמבואר בירושלמי (ערלה פ"א ה"ג, דף ו.ו). שההשפעות בזה העולם הם באופן שזוכים בשפע עליון לא במתנת חנם שהוא שפע לא רצוי כל כך מפני שהוא שפע של נהמא דכיסופא שמקבלים חנם בלא שום עבודה, אלא מטרת תכלית הבריאה היה שיקבלו כל אדם השפעותיו על פי מעשיו ולא יאכל לחם חסד בלי עבודה כלל.

ולכן גם כשיש איתערותא דלעילא חייבים לכל הפחות את הרצון הטוב לקבל את השפע, והיא תגרום שלא תהא המתנת חנם בבחינת נהמא דכיסופא.

וגם זה יבואר על פי מהלך הדברים ביציאת מצרים, שהרי מבואר בחז"ל שהיו אנשים רבים מבני ישראל שלא יצאו ממצרים ומתו בשלושת ימי אפילה שבמכת חושך בכדי שלא יראו המצרים במיתת ישראלים, והרי שגם בעת יציאת מצרים שהיה גילוי אלוקי נורא ונשגב עד שנעלם ונתבטל

היצה"ר לגמרי, מ"מ היו אנשים שנשארו בטומאתם ולא זכו לכל אלו ההשפעות ברוחניות ובגשמיות שירדו אז לישראל אלא מתו קודם לכן, ואף שכולם כאחד היו שווים שלא עוררו מאום מלמטה, מ"מ נשתנו אלו שמתו בג' ימי אפילה ולא זכו לכל אלו המתנות והשפע האלוקי הגדול שירד אז, ומה נשתנו אלו מאלו.

והביאור בזה הוא, כלל בני ישראל רצו בכל מאודם ובכל נפשם לעובדו יתברך שמו אלא שלא יכלו בתוך טומאת וזוהמת מצרים ותחת עבודה קשה לעובדו כראוי והוקשה להם הלחץ והדחק שנגשו אותם המצרים, אך עיקר שאיפתם ומאווים היה לעבוד את השי"ת ולקיים דבריו, ולכן זכו לקבל את השפע האלוקי הגדול הזה ולצאת ממצרים לילך לקראת הר האלוקים ולקבל התורה.

אך אותם האנשים שמתו במכת חושך היו עשירים והיה טוב להם במקום ישיבתם ולא בקשו כלל לשנות חייהם ולצאת ממצרים, ולא היה להם כל רצון או תכלית בעבודתו יתברך שמו, ולכן לא זכו לראות אור במושבותם בגילוי אלוקי במתנת חינוך בעת יציאת מצרים.

זה החילוק בין היוצאים ממצרים לאלו שמתו שם, שאלו שלא יצאו היה משום שלא רצו ולא בקשו לצאת!! ואי אפשר להכריח אדם לצאת ממקום שחושב שטוב לו שם.

הנה כי כן, היוצא לנו מזה שבלעדי הרצון לקבל את השפע היורד משמיא, לא יוכל האדם בשום פנים לקבל ההשפעה מלמעלה ולא תועיל אף איתערותא דלעילא גבוהה ככל שתהיה עד שלא יסכים האדם וישמח בנפשו על קבלת עול מלכותו יתברך. אך כל מי שחפץ בהשפעות עליונות בכל נפשו, הוא יזכה ויקבל מאוצר מתנת חינוך באיתערותא דלעילא את כל השפע.

ובספה"ק מבואר עוד שגם בעת ביאת גואל צדק תהא בחינה של ג' ימי אפילה שבהם ימותו כל האנשים שאומרים שטוב להם בגלות עפ"ל, שמי שאינו רוצה לצאת מן הגלות ולהיגאל ולחזות הנועם ה', לא יקבל דבר שאין חפץ בו.

ולכן מוכרחים שלכל אחד ואחד יהיה לכל הפחות את הרצון ההכרחי הזה לצאת כל אחד ממצרים ועל ידי זה נוכל לבוא למעלה שהיתה בעת יציאת מצרים שזכו לקבל שפע רב ברוחניות ובגשמיות ויצאו ברכוש גדול באיתערותא דלעילא ובלא שיצטרכו להתאמץ על זאת, שבכל שנה ושנה בימי הפסח יכולים אנו לזכות לאיתערותא דלעילא זו ובתנאי שיהיה לנו הרצון האמיתי לקבלה.

ובספה"ק בית אהרן (לפסח, דף פה. הביאו אאמו"ר זצוקללה"ה בחלק" ויקרא, לפסח דף כד) כתב וזל"ק: "אאמו"ר זצ"ל אמר כי מי שאינו מהרהר בתשובה בלילה הזאת הוא מבחינת אותן שמתו בשלושת ימי אפלה ח"ו", עכל"ק.

ולדברינו יבוארו דבריו היטב שהשפעת הפסח כל כך גדולה לצאת כל אחד מכל צרותיו ברוחניות ובגשמיות וצריכים לזה רק רצון פנימי נכון לזכות לזה, ואם כן אלו האנשים שאין להם הרהור תשובה ביום זה, מוכרח להיות שהוא רק משון שאינם רוצים כלל להיפטר מצרותיהם, ולכן הם כמו המתים במכת חושך שלא רצו לקבל השפע האלוקי ולצאת ממצרים ח"ו.

ח.

אך הטעות הנפוצה שכל אחד בא וטוען, ודאי שאני רוצה לצאת מצרותי וכי יש אדם שאינו רוצה להינצל מכל צרותיו. אך דבר זה הוא טעות גדול מאוד שיש רצון מן השפה ולחוץ ויש רצון פנימי ונכון לעובדו יתברך שמו.

ויבואר בהקדם דברי אא"ז הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא זצוקללה"ה שאמר בשם מרן היהודי הקדוש זצוקללה"ה (בספה"ק עטרה לראש צדיק דף קלב והובא בספר תורת רבי נתן דוד עה"ת דף עז) "דאפילו מי שאין לו רק רצון שיהיה לו רצון שיהיה לו רצון עד עשרים פעמים רצון גם כן נקרא בשם עובד השם יתברך", ע"כ.

והיינו דאף שאין לו כלל רצון ישיר לעובדו יתברך אלא רוצה שיהיה לו רצון זה, מ"מ נכלל בכלל עובדי ה' ונקרא כן.

אך מזה נוכל ללמוד רצון אמת מהו, שרצון אמיתי לעבוד את השי"ת צריך להיות בו טבוע בעומק נפשו ונשמתו לרצות ולשאוף בכל מאווי רק לעבוד את השי"ת כי כן ציונו ולא לרצות לעובדו משום דברים אחרים הסובבים את חייו כגון שרוצה להיושע בענייניו ולכן הוא מקיים דברותיו יתברך, אלא רצון אמיתי וכן לעובדו יתברך ולקיים מצוותיו.

ולכן, מי שיש לו כזה רצון נכון ואמיתי, אזי אף אם יש לו רק רצון שיהיה לו כזה רצון גם נקרא עובד ה' כי רצונו הפנימי הוא רצון אמת ולכן אף שאינו רוצה עתה ממש בזה, מכל מקום רוצה הוא ברצון אמת ונכון לרצות להיות כל מטרתו לעבודת בוראו.

אך אם ח"ו יש לו רצון שחיי ילכו על צד היותר טוב ואז ירצה לעבוד את השי"ת או כל מיני רצונות שהם מביאים אותו לרצות לעבוד את קונו, אינו נכלל בכלל הרצון האמיתי הנ"ל אלא רוצה שיסתדרו בעיותיו ואחר כך יחשוב אם לעבוד את השי"ת, ואין זה עובד ה'.

ומדבריו הקדושים נלמד עוד, שאמר שמי שיש לו רצון זה הרי הוא בכלל עובד ה', וזה וודאי שלהיות נקרא בכלל עובדי ה' אינו ענין של מה בכך ודרגה גדולה וחשובה היא. ומכאן נחזה כמה מדריגה גבוהה ופנימית היא הרצון הזה של עשרים פעמים רצון שיהא לו רצון לעבוד את השי"ת ואין זה מגיע במחשבת רצון סתם הנאמרת כלפי חוץ שרוצה לעובדו יתברך, אלא בעבודת קשה של רצון אמת בכל מאודו ובכל נפשו רק לקיים מעשי השי"ת לא בשביל שכר או שאר דברים, אלא כי כן ציווה ה'.

ורוב הרצונות שאומרים אנשים שרצונם לעבוד את השי"ת, אין מטרתם רק בשביל עבודת השי"ת אלא מעורב בהם כל מיני פניות של רצון לכל מיני דברים וחשבונות פרטיים, ולכן הרצון האמיתי הוא עבודה קשה ומעלה חשובה.

אך מי שיש לו באמת רצון אמיתי זה לעבוד את בוראו בכל לבו ונפשו, אזי די שיהיה לו רצון להיות לו רצון ואף עד עשרים פעמים ויקרא בכלל עובדי ה', כי תכלית עיקר רצונו הוא באמת רק לתכלית ציווי הבורא ב"ה.

ומדברים אלו של אא"ז מרן היהודי הקדוש נלמד כמה חשובה וגדולה מעלת הרצון האמיתי שאמר שנכלל בכלל עובדי ה' אם יש לו רצון זה אף שרק רוצה לרצות, אך בתנאי שהוא רצון נכון ואמיתי.

ואם יש לאדם רצון אמיתי ונכון לעבוד את השי"ת, אזי כבר הבטיחו לנו חז"ל (מכות י:): 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו' ומראין לו את הדרך ואומרים לו לך כאן וכאן ומיד תראה את אור ה' כי גדול הוא, ועוד אמרו במסכת ע"ז (נה). 'הבא לטהר מסייעין אותו', אך זה רק בתנאי שהוא 'בא לטהר' ובכל נפשו ומאודו רוצה להיטהר ולצאת מטומאת מצרים ולהיגאל בגאולת עולם ואז יוכל לקבל כל ההשפעות הטובות ויסייעו אותו להיטהר באמת.

והנה בספה"ק עטרה לראש צדיק אחר שמביא דברי אא"ז שגם בעשרים פעמים רצון לרצות לעבוד אותו יתברך הוא גם נקרא עובד ה', הוסיף מדיליה וכתב (דף קלב): 'ולי נראה שלא דוקא עד עשרים פעמים רצון, רק שזהו דבר שאין לו שיעור כמה פעמים רצון, והכל נקרא בשם עובד השי"ת', עכ"ל. ולכאורה אין הבנה לדברים כפשוטם שאיך יהא כל כך רחוק מעבודת ה' ויהא נקרא בשם עובד ה'.

ברם לדרכנו יבואר מאוד, דהרי מיירי הכא באדם שיש לו רצון מאוד נכון ופנימי ובכה"ג אין לדבר שיעור דכל כמה שירצה ברצון כזה עדיין יהא נכלל בכלל עובד ה'. ומזה עוד נראה שאין זו סתם מדרגה קלה אלא רצון אמיתי ופנימי וכפי שביארנו.

וכן מבואר בספה"ק תולדות אדם (פר' בשלח דף פ) שהצלחת קריעת ים סוף שגברו ישראל על כח הרע שבמצרים ועל שר שלהם היה על ידי שמסרו נפשם בכל מאודם ורצו מאוד מאוד להינצל מהם ועי"ז נצחום ונקרע להם הים.

וזל"ק: "ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'" (שמות יד, י). ויש להבין, הלא ראו בני ישראל כל הנסים ונפלאות שעשה

הקדוש ברוך הוא במצרים, והכם בעשר מכות, והאיך שייך לומר שיראו מהם. ורש"י ז"ל נראה שנזהר מזה, שפירש: "והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים".

והנה נוכל לומר בזה, על פי מה דאיתא בזוהר הקדוש (ח"א קצה; ח"ב קס"ב): 'באתערותא דליבא תליא מילתא'. כי "זה לעומת זה עשה אלקים" (קהלת ז, יד). כמו שאין האדם יכול לזכות לקדושה, כי אם כשעובד להשם יתברך **בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו**, כמו כן בכח הרע אין יכולים להתגבר, כי אם גם כן יש להם מסירות נפש בכל ליבם ובכל נפשם ובכל מאודם. ופרעה הרשע היה רוצה שיתגבר כוחו, כח הרע ח"ו, על בני ישראל, ולכן הלך בכל לבו ונפשו ומאודו. כמו שמצינו שהיה מוסר נפשו, שאמר הכתוב: "ופרעה הקריב", שהקריב לבו הרע לפני חיילותיו, לא כדרך שאר מלכים. ובכל לבו, שנאמר: "והנה מצרים נוסע אחריהם", ופירש רש"י: 'כאיש אחד בלב אחד'. ובכל מאודו, שאמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל, שוה בשוה, שלא היה מחמת תאות ממון. וכמו שאיתא במדרש (מכילתא שמות יד, ו ותנחומא שופטים יג, ו) שפתח אוצרותיו, כידוע. ולכן היה לישראל גם כן להתגבר בצד הטוב, **בכל לבם ובכל נפשם ובכל מאודם**. והם ידעו בעצמם שהם רחוקים מזה, ולכן יראו ויצעקו אל ה', שיושיע להם, שיבואו לזה לעבוד השם יתברך בכל לבבם ונפשם ומאודם".

"ולזה אמר השם יתברך למשה רבינו עליו השלום: "דבר אל בני ישראל ויסעו", 'אין להם אלא ליסע' (- רש"י), וקפץ נחשון תחלה לתוך הים, וכו'.. ונמצא, שבאו למדריגה הזאת, למסור נפשם עבור השם יתברך. על כן זכו להתגבר על מצרים, שהם כח הרע. עכ"ל"ק.

ונמצא, שאף שהיו במעלה גבוהה שקבלו הכל באיתערותא דלעילא מאת השי"ת, מכל מקום הוצרכו לרצות ולמסור נפשם 'שיוכלו לבוא לזה לעבוד את השי"ת' - כלשון בעל תולדות אדם, וזהו הרצון האמיתי שצריך האדם להיות לו כתנאי מקדים לקבל השפעת איתערותא דלעילא.

ובכן בזה היום שנכלל לנו יומא דהילולא של אא"ז מלעטנשנא זי"ע בתוך ימי הפסח ששניהם מסוגלים לקבל שפע באיתערותא דלעילא כמבואר לעיל, ורק נשאר לנו להיות רוצים מאוד מאוד לצאת מטומאת מצרים ולרצות להיות עובד השי"ת באמת בכל נפשנו ומאודנו, ואז נהיה נכללים בכלל עובדי ה' ותוכל לבוא אלינו ההשפעה הגדולה הזאת באיתערותא דלעילא.

ובל נטעה לומר שאם יש איתערותא דלעילא, אזי היא באה לכל אחד שהרי אין צריך לעוררה מקודם מכאן, שכבר ביארנו שאם אין האדם רוצה בזה, אזי ח"ו הוא בבחינת האנשים מג' ימי אפילה ולא יזכה לשפע הזה, אך ברצון אמיתי ונכון לעבוד את השי"ת ולא משום שאר סיבות אזי יהיה ראוי לקבל השפע שיש בימים מסוגלים אלו.

ויעזור השי"ת שנוכל לזכות לכל השפע הגדול היורד בימים אלו ולכל ההבטחות שהבטיחו לנו הצדיקים בכל הדורות וזכותם יגן עלינו, ונזכה לצאת מכל מיצרנו ברוחניות ובגשמיות ולזכות לרכוש רב וגדול ברוחניות ובגשמיות עדי נזכה לגאולה השלמה בביאת גואל צדק במהרה בימנו, אמן.

מבשר טוב

נעילת החג – שביעי של פסח

תשע"ב לפ"ק

עיה"ק ירושלים תובב"א

במהות קדושת שביעי של פסח

א

כמה הערות בעניינו של יום

חג שביעי של פסח נקבע על ניסי קריעת ים סוף, וזקני הקדוש זצלה"ה בדברי בינה הקשה קושיא אלימתא, מאי טעמא לא תקנו בחג זה שום מעשה ומצוה לזכר הנסים הגדולים שעל הים.

ביו"ט ראשון נתקנו כמה מצוות לזכר ניסי יציאת מצרים

וביום טוב הראשון של חג, שנקבע על על ניסי יציאת מצרים, קבעו כמה מעשי מצוות לזכר הנסים. שאנו מצווים במצוות 'סיפור יציאת מצרים', לספר ולהרבות בגודל אותם הנסים. וכבר נדברנו בשיעורי ההלכה שבימים הללו (שיעורי מבש"ט פסחים ח"ג סי' נ"ד), שאינה רק מצות סיפור בעלמא, אלא יש בסיפור זה חובת שבח הודאה והלל על כל אותם הנסים והנפלאות. וכאשר דייקנו בלשון הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"א): "מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן וכו'" עכ"ל. דהיינו, לא רק בעצם יציאתנו ממצרים, אלא בכל דרכי אופני היציאה בנסים ובנפלאות, והארכנו שם בזה טובא, בחובת ההודאה וההלל שבסיפור, עיין שם היטב. וכן נתקנה מצות מצה זו שאנו אוכלים על שום חיפזון יציאתנו ממצרים, ועוד כמה מצוות שנתקנו לפרסומי ניסא.

וצריך עיון אם כן, מדוע בהאי יו"ט של שביעי של פסח, לא תקנו ולא כלום. והלא עיקרו של נס והצלתם של ישראל, היה על הים ולא ביציאת מצרים. שהרי אחר שיצאו משם עדיין רדפו אחריהם והיו נבוכים בארץ, ושרו של מצרים קיים איתן כל אותם שבעת הימים. ורק על הים ראו ישראל את מצרים ואת השר שלהם מלמעלה מת, ונמצא עיקר הנסים וההצלה הגדולה עם השלל היו על הים, שהיו בו נסים רבים ביד הגדולה לא רק באצבע שבמצרים, ומדוע זה לא נתקנה שום מצוה או מעשה בהאי יומא רבא לזכר כל אותם הנסים, וצריך עיון.

מה שייך לשון "קשה" כקריעת ים סוף – כלפי השם יתברך

ובגמרא (פסחים קיח.): "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, דכתיב (תהלים קלו, כה) 'נותן לחם לכל בשר', וסמיך ליה (שם יג) 'לגוזר ים סוף לגזרים'."

ובריש מסכת **סוטה** (ב.) מבואר שקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, שנאמר (תהלים סח, ז) 'אלהים מושיב יחידים ביתה, מוציא אסירים בכושרות' ע"ש. [פירש רש"י: "כקריעת ים סוף – שנשתנו סדרי בראשית. מושיב יחידים ביתה – אדם יחיד ואשה יחידה, והוא מזווגם יחד ומיישב מהם בית. מוציא אסירים בכושרות – הוציא את ישראל ממצרים בחדש כשר לא חמה ולא צינה, מקיש זיווג יחידים ליציאת מצרים" ע"כ].

וכבר תמהו בספרים באגדות אלו, שמקיש דברים הקשים בלשון "קשה כקריעת ים סוף", וכי מה שייך דבר קשה לפניו יתברך, שהוא כל יכול, ואין עוד מלבדו, והכל כאין ואפס לפניו, ואין שום דבר וענין קשה לפניו יתברך, וצריך ביאור.

ב

ישראל על הים במצב של אין אונים סגורים ומסוגרים

והנראה בעזרה"ת, הנה היו ישראל על הים, סגורים ומסוגרים מכל צד ואופן, ללא שום דרך מוצא וזיקת פתרון ישועה. כאשר המצרים רודפים אחריהם מזה, והים סוער עליהם מזה, ומן הצדדים סגר עליהם המדבר. ונקלעו שם למצב קשה ביותר, של אין אונים, ללא שום אפשרות הצלה ויציאה ממבוך הצרה, ועל כך נתיראו ישראל מאוד על הים.

כי יש מצבים של צרה ומצוקה, שעדיין רואה אדם אופני חילוץ והצלה, כאשר טבוע בטבעו של אדם בהיותו נתון בסכנה ובצרה, לחשב ולהמציא דרכים מחודשים כל העת, כיצד ואיך ניתן להינצל בחילוץ הצרה. – אבל לפעמים ישנם מצבים סגורים ומסוגרים מכל צד ואופן, שככל שירבה האדם לחשב ולהמציא דרכים ואופנים מחודשים, לא יועיל הדבר ולא כלום, והרי הוא נתון בתוך מסגר ובריח שהצרה סוגרת עליו בתוקף ובחזקה מכל הצדדים, ללא שום אפשרות מילוט והצלה.

וכזה היה המצב שנקלעו בו ישראל על הים, כמבואר במדרשי חז"ל, שלא היה לפנייהם שום דרך מילוט ואפשרות הצלה, הכל סגור ומסוגר בעדם.

במצב אין אונים תולה עיניו השמימה באמונה תמימה ושלמה

והטעם שהביאם השם יתברך בתוך מצב קשה כזה, כדי להדק ולחזק אמונם השלמה, והתקשרותם בדבקות איתן בצור עולמים בלבד. שאף באדם המאמין שייך הרהורים ומחשבות, כאשר הבאנו (ס"ג דיו"ט הראשון) מדברי הרמב"ם (פ"ח מהל' יסוה"ת ה"א) שיש אמונה שיש אחריה הרהור ומחשבה עיין שם. ומטבע האדם בהיותו בצרה שיש בה פתחי מילוט, וממציא לעצמו דרכי חילוץ והצלה, לתלות הדבר גם בחכמתו וכישוריו וכדומה, וחולף במחשבתו הרהור ומחשבה של "כוחי ועוצם ידי עשה לי וגו'" (דברים ח, יז). שזה נוגד האמונה השלמה והתמימה, שאין שום כח אחר זולתו יתברך. נמצא שכדי להביאם לאמונה השלמה והתמימה ביציאת מצרים, היה מן ההכרח להביאם אל תוך המצב הקשה והנורא שסגר עליהם מכל הצדדים וצידי צדדים, כדי שיראה האדם אפסיותו. כנודע ממצבים קשים ונוראים, המשתרגים ועולים על האדם, כדוגמת איתני הטבע המתגעשים בשצף וכדומה, שאז רואה האדם ונוכח בגודל אפסיות האדם וביטולו הגמור, וחש ומרגיש כאין וכאפס לעומת הבורא ברוך הוא.

ומתוך תכלית הביטול הזו כאין וכאפס שחשו ישראל על הים, כשלא מצאו שום צד ואופן לתלות בו תקוותם נשאו עיניהם אך ורק לשמים, "ויצעקו בני ישראל אל ה'" (שמות יד, י). והיתה זו צעקה שלמה ואמיתית שכל כולה לשמים בלבד, ללא שום אחיזה בכח אחר ואפשרות מסוימת שתוכל לסייעם, מתוך הסבך הנורא שנקלעו בו, וחשו במוחש שאינם תלויים כי אם בו יתברך בלבדו.

ובזה זכו לכל אותם נסים ונפלאות גדולים ועצומים שעל הים, שכאשר נתלה האדם בשלמות כל כולו אך ורק בהשם יתברך בלבדו, אין הטבע עוצר בעדו כלום, והרי הוא נתון בידו יתברך שאין הטבע לפניו כלום, ומיד נקרע ונגזר לפנייהם הים הגדול לגזרים, והלכו במעברי הים כביבשה.

בענווה ובביטול היש – זוכים לשפע עליון למעלה מדרך הטבע

שכן זה הכלל בסדר השפעה שמלמעלה, שכל שעדיין נתלה האדם אף במעט בחכמתו וביכולתו ובכישוריו וכדומה, הרי הוא סותם במחשבותיו הללו, את צינור השפע שמלמעלה, שבגאוותו וישותו מסתלק ממנו עזר העליון. – ורק בביטול היש, והכרת הענווה של אמת באפסיות האדם מצד עצמו, שאין בו שום כח זולת כוחו יתברך. מתוך ענווה וביטול זה, נפתח שפע העליון, והרי הוא מחובר בשמים, וזוכה לנסים ונפלאות בישועות גדולות שלמעלה מדרך הטבע.

כמו שכתב זקני הקדוש זצלה"ה בתולדות אדם (פרשת בשלח ד"ה ועו"ל ויסב) וזל"ק: "כי בעת שהאדם משפיל עצמו לפני השם יתברך, אז השם יתברך משפיע לו פרנסה טובה, ושפע רב. כי בעת שהאדם בגבהות הלב, אינו יכול השפע להגיעו לו, כי בעבור זה יבוא יותר לגבהות הלב, כמאמר הכתוב (דברים ח יד) ורם לבבך וכו'. אבל אם האדם הוא בבחינת שפלות, משפיע לו השם יתברך וכו' עכל"ק עי"ש.

וכבר אמר זקני הקדוש הרבי ר' ירחמיאל מפשיחא זצלה"ה (ליקוטים בסו"ס תולדות אדם פר' קרח), המבחן לדעת בשורש כל שפע, אם הוא בא ממקור הקדושה, או חלילה בהיפך מכוח הסטרא אחרא. שהרי יש הרבה שפע בעולם שאינו ממקור הקדושה והטוב אלא בהיפך, כאשר עינינו הרואות רשעים רבים שבעולם, המשופעים בשפע גדול ורב, ומלאים טובה גדולה, בבחינת "רשע וטוב לו" (ברכות יב:), כד"א (ירמיה יב, א) "ודרך רשעים צלחה". שמקבלים כל השפעתם מן הסטרא אחרא ומשורש הרע שבעולם.

ומבחן הדבר היא במידת הענווה, שהשפע הבא ממקור הקדושה, הרי הוא מביא את האדם לידי ענווה ושפלות, שיכיר חסרונו לפני המקום ברוך הוא, ושאינו ראוי לכל אותו השפע. ואילו השפע ההפוך מביא את האדם לידי גאווה והתנשאות, כאשר רואים אנו בשפע הרשעים שמתגדלים ומתנפחים בגאות ליבם, וזה הסימן שאין השפע בא ממקור הקדושה.

ובכן בגודל הענווה והביטול שזכו ישראל על הים, היה כל שפע הגדול של ניסי קריעת ים סוף וההשגות הגבוהות, וביזת הים הרוחנית והגשמית, הכל נשפע עליהם ממקור עליון ומשורש הקדושה והטוב, שהביא אותם יותר ויותר לשפלות וביטול וענווה, והכירו וחשו שאין בהם מצד עצמם ולא כלום.

ועוד האריך שם זקני הקדוש בתולדות אדם פרשת בשלח (ד"ה ה' ילחם לכם וכו'), במדרגת הביטול והענווה שזכו ישראל על הים, על פי מה שהביא מדברי הזוהר הקדוש (ח"ב מח., נב:): "מה תצעק אלי, בעתיקא תליא מילתא" עכ"ל"ק עי"ש.

והיינו, שזכו ישראל על הים לשלמות מדרגת הביטול כאין וכאפס, כאשר חשו בבירור שאין הם תלויים בשום דבר אחר שבעולם, כי אם בעתיקא קדישא בלבד תליא מילתא, וכל חיותם וקיומם בעולם הכל תלוי ועומד ברצונו יתברך בלבד, ללא שום התערבות כח צד אחר חלילה, הן מצד העולם או מצד הטבע, והן מצד האדם עצמו, הכל היה בטל ומבוטל בעיניהם לגמרי. וזכו אז לשלמות הביטול באמונה השלמה והתמימה, שאין עיניהם נשואות לשום צד אחר, ודבוקים ומחוברים אך ורק ברצון של מעלה, ובעתיקא תליא מילתא.

אף להתפלל לא הורשו ישראל על הים

ועד כדי כך היתה מדרגת הביטול מצד ישראל על הים, שאף לא הורשו להתפלל מצד עצמם שום תפילה. כאשר הכתוב מעיד בהם (שמות יד, יד) "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון", וכמבואר בפירוש אור החיים הקדוש שם, וזל"ק: "אומרו 'ואתם תחרישון' יתבאר על דרך אומרם ז"ל (ילק"ש ש"ב רמז קסג) ארבעה צדיקים מה ששאל זה לא שאל זה, וחלוקה המעולה שבכולן הוא מה ששאל חזקיה, שאמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא להתפלל, אלא אני ישן על מיטתי ואתה עושה. וכן עשה ה', דכתיב (מ"ב יט, לה) בלילה ההוא ויצא מלאך ה' וגו'. והיא המדרגה שאמר משה 'ואתם תחרישון', פירוש אפילו בתפילה, אם אין בכך כח כמאמר חזקיה, תחרישון והוא ילחם לכם" עכ"ל"ק. ועיין עוד בזה בסה"ק זרע קודש (שביעי של פסח) על פי דברי הזוהר הקדוש, שאף בתפילה לא הורשו עיין שם.

והיינו, שכך היה סדר השפעה שעל הים, שכל כולו נשפע אך ורק מלמעלה, ללא שום מעשה ותנועה מצד ישראל כלום, ואפילו לא בתפילה וצעקה, לעורר הרחמים עליהם בדרך איתערותא דלתתא הנצרך תמיד כדי לעורר אתערותא דלעילא כנודע. – על הים שאני, ששם נצרכו דווקא לביטול הגמור בתכלית השלמות, שלא יעשו מצידם ולא כלום, וזה הביטול הגמור וחוסר העשייה שמצידם בשום כלום, זה היה מקור התעוררות עליון עליהם, להצילם ולפדות אותם מרדת שחת.

בביטול הגמור שווה שפחה שעל הים כנביאים

ובזה הביטול זכו לשפע עליון, שלא בערך מדרגתם ומצבם כלל וכלל, מחמת שאינו בא מכח מעשיהם ואינו תלוי בדרגת האדם כלל, רק נשפע עליהם השגות גבוהות ועצומות שלא בערך כלל וכלל, וראו והשיגו למעלה מדרכי הנהגה הטבעית ומדרגת שכל אנושי. וכאשר העידו חכמינו ז"ל במכילתא (פרשת השירה פרשא ג בפסוק זה אלי ואנוהו): "שראתה שפחה על הים, מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר הנביאים, שנאמר בהם (הושע יב) 'וביד הנביאים אדמה', וכתוב (יחזקאל א) 'נפתחו השמים ואראה מראות אלהים'. משל למלך בשר ודם שבא למדינה, ועליו צפירה מקיפתו, וגבורים מימינו ומשמאלו וחיילות מלפניו ומלאחריו, הכל שואלין אי זהו המלך, מפני שהוא בשר ודם כמותם. אבל כשנגלה הקב"ה על הים לא שאל אחד מהם לשאול אי זהו המלך, אבל כשראוהו הכירוהו ופתחו כלן ואמרו (שמות טו, ב) 'זה אלי ואנוהו' ע"כ.

וכבר תמהו כיצד יתכן שתהיה השפחה על הים יותר ממדרגת הנביאים, שבהם נאמר רק לשון 'אדמה' בדמיון, ועל הים מראים כולם באצבע "זה קלי ואנוהו".

אך כמבואר, היה כל סדר ההשפעה וההשגה שעל הים בסדר אחר בתכלית, שלא לפי ערך מעשה האדם ומדרגתו כלל, אלא בהיפך שם נצרכו ישראל להגיע לתכלית הביטול כאין וכאפס, ואין מצד עצמם ומדרגתם ולא כלום, רק הכל מריקים עליהם מן השמים, באתערותא דלעילא בלבד, שלא לפי ערך האדם דרגתו ומעשיו כלל, ובכך שווה בזה שפחה שעל הים לנביאים הגדולים ויחזקאל בן בוזי ודו"ק.

אין מצוה מעשית בשביעי של פסח – כי אין בו שום מעשה מצד האדם כלל, והכל בהשפעה מלמעלה בלבד

ובנתיבות הדברים יש להעלות ארוכה לקושיית הדברי בינה שפתחנו, הכיצד לא נתקנה שום מצוה או מעשה ביום טוב זה של שביעי של פסח לניסים הגדולים שעל הים.

ברם בהאמור עולה שזה כל יסוד חג זה דידן של שביעי של פסח, שמיסודו אין בו שום מעשה מצד האדם כלום. ולא שייך בסדר השפעה שכל כולו מלמעלה בלבד, ללא שום התערבות מעשה האדם, לקבוע בו מצוה ומעשה שיעשה האדם מלמטה.

ולפיכך גבי יום טוב הראשון של פסח, שהיו גם ישראל מצידם צריכים לעשות הרבה מעשים שנצטוו להכין עצמם באותו הלילה, בזביחת הפסח, ובמצוות דם פסח ודם מילה, ואומר לך בדמייך חיי. בזה שפיר ניתן לעשות גם סדר הזכר לדורות במעשיהם של ישראל מלמטה, ולכן תקנו בו בלילה מצוות רבות לזכר אותם הנסים, שהיו ישראל גם אז משותפים בו במעשיהם. מה שאין כן ביום שביעי של פסח, שבו נעשה הסדר בהיפוך, ללא שום מעשה מצד ישראל, אפילו לא בתפילה כמבואר, אם כן לא שייך בזה לקבוע זכר עולם במצוה מעשית מצד ישראל כלום. רק עיקרו של זה החג נקבע לדורות עולם, באותו סדר של ביטול וענוה בתכלית, והכרת האדם באפסיותו שאין בנו מצד עצמנו ולא כלום, והכל נשפע עלינו מלמעלה בלבד.

וכל סדר עבודת זה החג, הלא הוא בא להכין אותנו, ולהביא את ישראל לקראת מעמד הר סיני של קבלת התורה, בסדר השפעה שקודם ההשפעה, כאשר יבואר באות הבא בעזרי"ת.

לשון "קשה" כקריעת ים סוף – הוא להביא את האדם לידי צער גדול כזה שהוא סגור מכל צד

ובזה נראה ליישב, אשר דקדקו המפרשים בלשון חכמים מרפא, כלפי הזיווג והפרנסה שהוא "קשה כקריעת ים סוף", שתמהו בזה, שאין שום קושי שבעולם לפניו יתברך.

אך בהאמור נמצא עיקר הקושי בקריעת ים סוף, היה באותו מצב הנורא הסוגר על האדם מכל צדדיו, כשאין שום תזוזת ישועה נראית באופק כלל וכלל. ודימו חז"ל הקדושים אותם מצבים של מזונותיו של אדם וזיווגו של אדם, שהינם קשים כקריעת ים סוף, שהאדם נקלע בהם במבוי סתום ואטום מכל צד, ואין לו שום תקווה לאין לפנות הכל סגור ומסוגר בעדו, כמו שחשו ישראל על הים.

וענין "קשה" הנזכר בזה, נראה שבוודאי לא ייתכן שום קושי אצלו יתברך, שברצונו וברוח פיו יפעל קשה שבקשות. אבל הקושי האמור כאן, הוא במה שצריך השם יתברך להביא את האדם לידי מצבים קשים ונואשים כאלו, שלא ימצא שום תקווה בעצמו, ולא יראה שום מוצא מן הסבך הקשה. – זה "קשה" מאוד לפניו יתברך, לצער את איש ישראל בצער גדול וקשה שכזה, שלא יראה שום זיק תקוה בעיניו. – ובודאי היה עדיף לפניו יתברך למנוע מן האדם צער קשה ונורא זה, אילו היה מבין ומשיג בטרם תבוא הצרה הקשה, שכל אותם אופנים שהצליח בהם למלט עצמו מן הצרה, ולהצליח בכל דבר, שהכל אינו מכוחו כלל וכלל רק בשפע עליון ברצונו הפשוט בלבד. – אולם כאשר אין האדם משיג זאת מעצמו, ומתחיל

לתלות הצלחותיו בעצמו בכישוריו ובחכמתו, אזי מן ההכרח להביאו למצב 'קשה' כקריעת ים סוף, אף שהוא קשה לפניו יתברך להביאו לידי צער זה. בכדי שאז יודה בפה מלא, שאין בו מצידו ולא כלום, והרי הוא כאין וכאפס, ואינו תלוי אלא בחסדו יתברך בלבד.

ובכן אין לו לאדם במצבים שכאלו ליפול בזרועות הייאוש חלילה וחלילה, רק לתלות עיניו לשמים, כדרך שהכירו ישראל על הים, וזכו לחוש ולהבין שאין הם תלויים בכלום, ורק בעתיקא תליא מילתא, ונשאו עיניהם בביטחון איתן ובתקוה חזקה בחדס עליון עליהם.

ג

סדר השפעה שעל הים – הכנה למתן תורה בסיני

ועתה נבוא אל הביאור מצד הזמן, שנראה כל סדר זה החג שביעי של פסח, שתחילתו בתכלית הביטול והענווה והשפלות שמצד ישראל בביטול הגמור כמבואר. וסופו בהשפעה עליונה שמלמעלה, באתערותא דלעילא בשלמות. שהכל בא בהקדמה והכנה לקראת המעמד הגדול של מתן תורה בסיני, שזה כל תכלית יציאת מצרים להיות לכם לאלקים. כאשר כבר הגיד השי"ת למשה במצרים (שמות ג, יב): "בהוציאך את העם ממצרים, תעבדון את האלקים על ההר הזה".

ביאור תורת העובר במעי עימו כהכנה לתורתו שבעוה"ז

ויבואר בהקדם מ"ש (סוטה ל:): "היה רבי מאיר אומר, מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה, שנאמר (תהלים סח, כז) 'במקהלות [כשנקהלו על הים. רש"י] ברכו אלהים, ה' ממקור ישראל' [אף אותם שבמקור]. והא לא חזו, אמר רבי תנחום כרס נעשה להן כאספקלריא המאירה וראו" ע"כ.

ויש לבאר הרמז במה שתפסו "עוברים שבמעי אמן", על פי מה שפירשו המהר"ל זצללה"ה ובדברי בינה, במ"ש (נדה ל:): בעבור שבמעי אימו: "נר דלוק לו על ראשו, וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו וכו'. ומלמדין אותו כל התורה כולה, וכיון שבא לאויר העולם, בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה, שנאמר (בראשית ד, ז) לפתח חטאת רובץ" ע"כ.

ונועדה התמיהה המבוארת מצד עצמה, שמאחר שבין כך בצאתו לאוויר העולם ישכח כל התורה כולה, בסטירת המלאך על פיו, למה אם כן מלמדין אותו במעי אימו כל התורה כולה.

ברם מבאר המהר"ל בחידושי אגדות (נדה שם), וכן הוא בסה"ק נועם אלימלך בליקוטי שושנה (ד"ה משוך חסדך), כאשר התורה כולה מן העליונים, והיא כולה צורה העומד בסתירה גמורה עם החומר הגשמי של עולם הזה, ובבלתי יתכן בהיות האדם בחומר הגשמי להשיג בדעת תורה שהיא כולה רוחני. ולכן נצרך ללמוד עם העובר, לאחר שירד לזה העולם ועדיין לא יצא לאוויר העולם ולא נתגשם בחומר העכור, שילמדו אותו כל התורה כולה, ובזה יימצא מוכן להשגת התורה אחר צאתו לאוויר העולם. שאף שמשכחו המלאך כל התורה, הרי היא כבר מונחת סדורה בנפשו, בקדושה שלפניה, ואין צריך אלא לעוררה בנפשו ובנשמתו.

סדר השפעה שקודם להשפעה – בקדושה מלפניה ומלאחריה

וביסודו של דבר מבאר זקני הקדוש זצללה"ה בתולדות אדם קדישא (לשבת חול המועד פסח), וזל"ק: "ולהבין תוכן הדברים, הנה בכל עניני הוויות העולמות, יש קדושה לפניו וקדושה לאחריו. קדושה לפניו היה קודם בריאת העולם, שהיו כל הנבראים גנוזות בהעלם ברצון העליון בשלימות ביותר מעולה. ובעת בריאתם יצאו מהעלם לגילוי, ונתרחקו מהקדושה, כדי שיהיו יכולים להתקיים, ולא יחזרו למקורם. וקדושה לאחריו יהיה בסוף אלף השביעי, כי ישובו איש אל אחוזתו כו', כנודע. וזה יתגדל ויתקדש שמייה רבה בעלמא כו'".

"וכמו שבכללות העולמות יש קדושה לפניו וקדושה לאחריו, כמו כן בעולם פרטי, הוא אדם שנקרא 'עולם קטן', יש קדושה לפניו, וקדושה לאחריו. קדושה לפניו הוא קודם שנברא, שהיה נשמתו גנוזה באוצר החיים אוצר הנשמות, אשר שם הוא עצם הקדושה. ואחר כך כשנברא, נתרחק מהקדושה, כמאמר חז"ל במסכת נדה דף ל"א: שקודם לידתו אחר שלימדהו כל התורה בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכח ממנו. – ומכל מקום עדיין נשאר בו הארה בפנימיותו בהעלם, באופן שאם יעבוד ה' אזי יוצא הארה זו מהעלם לגילוי אשר לזה היה כוונת בריאתו, ועל ידי זה יזכה לקדושה שאחריו, שהם ימות המשיח ותחיית המתים, ועולם הבא. והנה מהארה זו, הנעלמת בפנימיותו, הוא אפילו אם ח"ו נתרחק הרבה מה' בעונותיו, מכל מקום עדיין נשארת בתוכו בהעלם הארה זו, שיהיה יכול לחזור בו כרגע ולשוב לה".

"וכמו כן בפרטיות העולם, יש קדושה לפניו ולאחריו. כי אחר בריאת העולם היה דור המבול והפלגה אשר היו רחוקים מגילוי אלקותו יתברך שמו. ואחר כך בא אברהם אבינו עליו השלום, וגילה אלקותו יתברך שמו בעולם".

"וכן כשהיו במצרים, נתעלם מהם הקדושה, וכמאמר הכתוב (דברים ד, לד) גוי מקרב גוי. ואחר כך ביציאת מצרים חזר ונתגלה. וכשהיו במדבר היה בהסתר, ואחר כך במתן תורה חזר ונתגלה".

"וזהו ענין 'חולו של מועד', שיש בו קדושה לפניו ולאחריו. ובחולו של מועד בעצמו נשאר קדושה בהעלם, שיהיה יכול להתעורר על ידי זה להקדושה שלאחריה. וכמו באדם שנשאר בו אחר בריאתו כח הארה בהעלם, שיהיה יכול לזכות על ידי זה לקדושה שלאחריה".

"וזה גם כן ענין 'תחיית המתים', שאף שעבר ובטל, מכל מקום נשאר איזה חיות נעלם בעצם נסכא, ועל ידי זה יחזור ויחיה - שהוא קדושה לאחריה. ומזה הטעם יהיה תחיית המתים בפסח, כי אז הוא זמן יציאת התבואות והפירות מהעלם לגילוי. והוא ענין תחיית המתים, שיחזרו ויחיו, על ידי החיות מועט הנשאר בעצם הנ"ל. ולזה מפטירין ענין תחיית המתים בשבת חול המועד דווקא, כי גם בחול המועד הקדושה היא בהעלם. ועל ידי הרישומו ניכר שנשאר בהעלם, חוזר ונתעורר הקדושה שלאחריה, שהיא יום טוב האחרון וכו' ע"כ מתק לשון קדשו.

למדנו מדברי קדשו יסוד גדול, שיש בכל דבר קדושה מלפניו קדושה מלאחריו. ובדברי בינה מבאר יסוד הענין, שצריך הקדמת השפעה לפני כל השפעה, שיש שפע המכין כל שפע מחודש.

ומהאי טעמא נצרך העובר במעי אימו שילמדו אותו כל התורה כולה, שזו בחינת קדושה שלפניה, והשפעה המכינה ומקדימה להשפעה הבאה. ומכח אותה תורה שלמד במעי אימו, אף ששכחה וחזר הדבר אל ההעלם, הרי הכין בזה את יסוד הקדושה שלאחריה, שיוכל ללמוד ולהגות בתורה הקדושה אחר צאתו לאוויר העולם.

בימי הזקנה והשכחה עדיף ללמוד בדבר החדש

ושמעתי בשם אחד הצדיקים הקודמים, באשר נדברו האחרונים בדין זקן המשכח תלמודו, שלכאורה יסוד חובת החזרה מחייבת לחזור על כל תורה שלומד, מחמת איסור שכחת התורה. ומאידך הרי חובת ידיעת כל התורה מחייבתו ללמוד בדברים חדשים. ונתעורר הספק בזקן המשכח תלמודו, אם עדיף שיחזור תלמודו הישן, או שיחדש בלימודים בדברים חדשים.

ואמר אחד הצדיקים, שהלימוד בדבר חדש עדיפא, משום שבעולם הבא לאחר מאה ועשרים, לא יתכן ללמוד בדבר החדש, ורק ממה שלמד כאן בזה העולם מלמדים אותו להשיג ולהתעלות בנועם עליון בעולם הבא. ולכן עדיף שילמוד בכל התורה כולה, ולהרחיב יותר המושג בכל מקצועות התורה, כדי שיוכל ללמוד ולהשיג לאחר מאה ועשרים בכל מה שילמד יותר.

והיינו כמבואר, שאף זה הסדר של פרוזדור וטרקלין, שהאדם מכין עצמו בפרוזדור עולם הזה, כדי שייכנס לטרקלין עולם הבא. – אף זה בא באותו סדר של קדושה מלפניו, בהשפעה המכינה את ההשפעה, שבכל התורה והמצוות והמעשים הטובים שעושה בפרוזדור עולם הזה, הרי הוא מתקן ומכין את הקדושה שלאחריה בהגיע נשמתו אל צור מחצבתה בעולם הבא.

וזהו כלל בכל סדרי השפעות עולם, שתמיד יבוא בסדר קדושה מלפניה וקדושה מלאחריה.

סדר קדושת שביעי של פסח מכין ומקדים לחג השבועות ומ"ת

ובזה נראה כמו כן ביסוד קדושת שביעי של פסח, שהיא הקדושה שמלפניה לחג מתן תורתנו, כאשר כבר נרמז כן בתולדות אדם הנ"ל. וכל סדר השפעת חג זה דשביעי של פסח, הוא המכין למעמד הנשגב שבסיני.

ולפיכך היה צריך להיות בהאי יומא, שיגיעו ישראל מתוך מצבם הקשה והסגור ומסוגר לתכלית הביטול והענווה, שיידעו שאין בהם מצד עצמם ולא כלום, ומתוך כך לזכות לשפע העליון מלמעלה. – כי סדר זה נצרך למעמד קבלת התורה.

שהרי יסוד קבלת התורה, שישראל מקבלים ציווי עליון בדת של תורה בכל דבר וענין. ויסוד הראשון לקבל התורה והמצוה, הוא הביטול שהאדם מבטל עצמו ודעתו מכל וכל, ומסכים בלבו ומוכן לכל אשר יצווה עליו הקב"ה בתורתו הקדושה. ורק מכח קבלתם של ישראל בסדר "נעשה ונשמע", היה שייך לתת תורה לישראל. שכל יסוד "נעשה ונשמע", הוא הביטול הגמור כאין וכאפס, שאין באדם שום שמיעה מצד היגיון או רצון של עצמו, שיבחן תחילה בשמיעה שלו, אם מתאים ומקובל עליו הדבר. אלא הכל בסדר הפוך, שדעת האדם ורצונותיו בטלים ומבוטלים לדעת עליון שלמעלה, וככל אשר יצווה עליהם בדעת של תורה, הרי הם קופצים מיד בנעשה בלא שום נשמע. וזה הביטול הכרחי הוא בהשפעת נתינת תורה לישראל, שרק מכוחו של אותו ביטול זכו לקבל תורה מן השמים, וארכין שמיא לסיני, להוריד השכינה הקדושה וכל הפמליא להשפיע להם השפע העליון שמלמעלה.

נמצא כל סדר השפעת שביעי של פסח, הרי היא כקדושה שלפניה של חג השבועות הבעל"ט, ובסדר השפעה שקודם ההשפעה. שמכח אותו ביטול גדול ונורא שזכו ישראל על הים, נשפע עליהם השפע ממקור העליון מן השמים. שכל זה הכין אותם לאותו סדר בדיוק שיצטרכו אליו בהגיעם אל הרי סיני, כמו שנתבאר שאף שם ירד כל השפע מלמעלה, מכוח הביטול הגמור שזכו ישראל מלמטה.

וזו עיקר עבודתם של ישראל בהאי יומא עילאה, להיות עיניהם נשואות אך ורק לשמים, ולבטל מהם בתכלית הביטול הגמור, כל כח אחר זולתו יתברך שמו.

עיניהם נשואות למרום בקדושה – לומר שאין הם תלויים אלא בשמים בלבד, ובעתיקא תליא מילתא

וזו ביאור דברי הוד כ"ק מרן אאמו"ר זצלה"ה הנודעים בחלקת יהושע מאמרים (מאמר רביעי דף קכה) וזל"ק: "להיות העינים נשואות למעלה בשעת קדושה. ומבואר בטור (אורח חיים סי' קכה): ובני אשכנז וצרפת נותנים עיניהם למעלה, ונושאים גופן כלפי מעלה. וסמן למנהגם מספר היכלות: ברוכים אתם לה' שמים ויורדי מרכבה, אם תאמרו ותגידו לבני, מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים 'קדוש קדוש קדוש'. ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפלתם, ונושאים עצמם למעלה. כי אין לי הנאה בעולם, כאותה שעה שעניניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם" עכ"ל. ובבית יוסף מסיים עוד בשם שבלי הלקט שמסיים מאמר זה: באותה שעה אני אוהב בכסא כבודי בדמות יעקב, ומחבקן ומנשקן ומזכיר גלותם וממהר גאולתם" עכ"ל"ק.

וביאור גודל השמחה והנחת רוח העצום שנעשה בשמים באותה שעה, שמנשקן ומחבקן וממהר גאולתם. מחמת סוד כוונת "עיניהם נשואות למעלה", שמכירים וחשים שאין הם תלויין בשום גורם אחר שבעולם, ורק בעתיקא תליא מילתא, ואין להם שום ציפייה ותקווה משום כח אחר המעורב בו חלילה, כי אם אך ורק תולים ונושאים עיניהם לשמים בלבד. ומזה נעשה נחת רוח גדול מאד למעלה, שהאדם מחובר ודבוק כל כולו אך ורק באחדותו יתברך שמו ביחידות, ואין לו שום דבר נוסף אחר בעולמו. שבזה פותח הוא את השער והצינור להשפיע עליו כל הטובה למעלה מדרך הטבע כמבואר, וזו השמחה הגדולה ביותר לפניו יתברך שמו להטיב עם בניו רחומיו. וזה כל סוד האי יומא עילאה של שביעי של פסח כמבואר.

עבודת ישראל בגלות – הכנה לביאת המשיח שיירד הכל בנוי ומשוכלל באש מן השמים

וכמו כן כל סדר עבודתנו בגלות המר הזה, אין בה אלא הכנה והקדמה לקדושה שלאחריה בימות המשיח. והכל בסדר השפעה שלפני השפעה, כאשר לעתיד לבוא יהיה נשפע עלינו הכל מן השמים באתערותא דלעילא, "ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים" (מלאכי ג, א), והכל נשפע ויורד באתערותא דלעילא גמורה, שלא לפי ערך מעשינו ומדרגתנו כלל וכלל, ואפילו בדור שכולו חייב (סנהדרין צח:), בבית המקדש בנוי ומשוכלל של אש מן השמים.

ובאותה עת שלעתיד לבוא יכירו ויידעו הכל, גודל אפסיות האדם שאין בו מצד עצמו שום כח אחר ואין חכמתו עומדת בכלום. כי אם בעבודתו יתברך וקיום תורתו ומצוותיו, שכל מעשה ומעשה שהאדם עשה ופעל בזמן הגלות, הכין בסדר השפעה שלפניה, את הזמנים הגבוהים שלעתיד לבוא, שיתקדשו עלינו מן השמים על ידי מלך המשיח, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון מידי שבוע למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com